

Kulturplan 2021–2024

Region
Gotland

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Förord	5
1.2 Sammanfattning	6
1.3 Planeringsförutsättningar	8
1.4 Konst och kultur på Gotland	8
1.5 Kulturell infrastruktur	9
2. Kulturpolitiska mål	11
2.1 Kulturplanens mål	11
2.2 Nationella kulturpolitiska mål	12
2.3 Regionala mål, program och kulturpolitiska prioriteringar	12
2.4 Kulturpolitiska begrepp	14
3. Fokusområden	17
3.1 Fokusområde 1: Social hållbarhet	17
3.2 Fokusområde 2: Kulturskapandets villkor	27
3.3 Fokusområde 3: Kulturen som näring	30
4. Verksamhetsområden	35
4.1 Kulturarvs- och kulturmiljöområdet	35
4.2 Scenkonst – musik, teater och dans	43
4.2.1 Gemensamt scenkonst	43
4.2.2 Musik	45
4.2.3 Teater	48
4.2.4 Dans	50
4.3 Bildkonst	53
4.4 Slöjd, form och design	55
4.5 Arkitektur och gestaltad livsmiljö	59
4.6 Bibliotek och läsfrämjande	61
4.7 Litteratur	65
4.8 Film och rörlig bild	67
4.9 Spelkultur	70
4.10 Konst- och kulturfrämjande verksamhet	72
5. Framtagande och genomförande av kulturplanen	73
5.1 Förordningar, lagar och regionala måldokument	73
5.2 Samverkan	74
5.3 Genomförande och uppföljning	74
5.4 Framtagandet av kulturplanen	75
6. Ekonomi och budget	76
7. Avslutning och tack	78

1. Inledning

1.1 Förord

Kulturen är ett av de fundament hela vårt samhälle vilar på. Därför omfattar kulturplanen all kultur på Gotland, inte enbart de verksamheter som omfattas av Kultursamverkansmodellen.

Gotland har en rik och unik kultur. Det är viktigt att vi kan bevara och tillgängliggöra vårt kulturarv men också utveckla och stimulera dagens kreativa skaparkraft. Våra kulturpolitiska prioriteringar för kulturen på Gotland finns uttryckta i kulturplanens tre fokusområden, och våra yttersta mål med dessa prioriteringar är att vi vill:

Värna den fria konstens betydelse för demokrati och yttrandefrihet

Du som medborgare måste fritt få skapa och ta del av tankar om livet och samhället vi lever i. Kulturen har i en frisk demokrati en viktig del i detta. Därför måste kulturen få flyga fritt och dess innehåll ska inte utsättas för politiskt styrning.

Att medborgarna deltar i kulturlivet

Det är en viktig kulturpolitisk uppgift att se till att alla människor – oavsett var man bor, vilken bakgrund och vilka livsbetingelser man har – får möjlighet att ta del av kultur och själva vara med och skapa. Genom att vara mer delaktiga i kulturen och genom att vi är fler som tar del av och utövar konst och kultur kan vi nå ett ökat välbefinnande hos medborgarna. Vi vill därför prioritera att vi har verksamheter över hela Gotland som gör att kulturen kommer nära alla. Tillgången till kultur är särskilt angelägen för barn, ungdomar och unga vuxna.

Se kulturen som kreativ kraft i näringslivet och i samhällsbygget

Det är viktigt att kulturen ges goda förutsättningar att verka och att fortsatt våga utmana och spegla samhället och sin samtid på ett fritt och självsäkert sätt. Det behövs dock ett tydligt fokus på att hitta nya arbetssätt och nya samarbeten samt att nå en högre grad av extern finansiering inom kulturen. De kreativa näringarna behöver utvecklas liksom ett tvärsektorielt arbete för att ta tillvara kulturens kraft i samhällsplaneringen.

Eva Nypelius

Ordförande
regionstyrelsen

Fredrik Gradelius

Ordförande kultur-
och fritidsberedningen

Motsatt sida: (foto: Anna Ericsson)

Vår vision

Gotland – en kreativ ö med plats för hela livet.

Gotland präglas av kreativitet och närhet, mellan människorna råder tillit.

Konst och kultur är en omistlig beståndsdel av dessa värden.

Gotland är en plats som attraherar konstnärliga, kreativa och företagsamma människor och vårt varumärke som en innovativ plats är starkt.

Konsten måste vara fri men kan också, på kulturens villkor, fungera som verktyg i ett tvärsektorielt och målinriktat samarbete: kultur för inkludering och gemenskap, för barns och ungas växande, för hållbarhet och tillväxt, för trygghet och attraktivitet – värden som gör Gotland till den plats som alltfler människor väljer att växa upp, leva, arbeta och åldras på.

1.2 Sammanfattning

Meningen med kulturplanen är att den ska visa på hur Region Gotland och andra aktörer ska jobba de närmaste åren för att kulturutbudet ska vara så omfattande och varierat som möjligt och för att så många som möjligt ska kunna och vilja delta i kulturlivet.

En sammanfattning på enkel svenska

Staten har bestämt att deras pengar till kultur ute i landet ska skickas ut via regionerna. För att få dessa pengar måste varje region skriva en kulturplan, och det är den planen du nu har i din hand. Denna plan gäller för åren 2021 till 2024 och det är politikerna i Gotlands regionfullmäktige som har beslutat vilka ord den ska innehålla och vilka mål vi vill uppnå.

Region Gotland får 24 miljoner kronor från Statens Kulturråd och lägger själva in 22 miljoner. Dessa miljoner betalas sedan ut som ett verksamhetsbidrag till de professionella kulturinstitutionerna Gotlands Museum, Gotlandsmusiken, Länsteatern, Film på Gotland och Länsbiblioteket för att de ska leverera kulturupplevelser till gotlänningarna. Enligt den statliga kulturpolitikens mål ska alla människor ges möjligheter att delta i kulturlivet och kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. En särskilt viktig målgrupp är barn och ungdomar.

Denna kulturplan beskriver all kultur på Gotland, inte bara den som de professionella institutionerna erbjuder. Här ingår också alla kulturföreningar och alla de frilansande kulturskaparna som musiker, författare, skådespelare, filmare, dansare, slöjdare, konstnärer och konsthantverkare. Planen beskriver hur rik och speciell den gotländska kulturen är, inte minst det kulturella arvet med världsarvsstaden Visby, de medeltida kyrkorna, ruiner, fornlämningar och ängen.

Planen lägger extra stor vikt vid tre fokusområden, som beskrivs i kapitel 3:

- Social hållbarhet
- Kulturskapandets villkor
- Kulturen som näring

Här slås fast att konst och kultur är viktig för demokratin och för människors hälsa och välbefinnande och att den har stor betydelse för turismen och för öns utveckling. Här beskrivs också hur viktigt det är att de som skapar kultur också ska ha betalt för det.

I kapitel 4, som är det längsta kapitlet, beskrivs hur kulturlivet på Gotland ser ut idag och vilka framtida utvecklingsbehov som finns inom de olika områdena. För varje område anges ett antal mål som ska uppnås under perioden och i en särskild handlingsplan beskrivs hur man ska nå dessa mål.

På slutet redovisas vilka lagar och övergripande mål som styr kulturverksamheten och hur vi tycker att olika aktörer ska samverka. Här står också att planen har tagits fram genom ett stort antal möten med öns kulturliv.

Planen avslutas med ett avsnitt om pengar.

Sammenfattning pa gutamål

I kulturplanen læser vi att "inom det immateriella kulturarvet bør særskilt omnåmnas gutamålet... en kulturyttring som i dagslåget fortfarande anvånds inom litteratur, teater og sång. Det er viktigtt at detta kulturarv förs vidare og att förankra gutamålet fråmst hos barn og ungdomar." Som alla gamla mål er det i grunden ett talat språk. Så læs gärna denna sammanfattning högt så blir förhoppningsvis læsförståelsen større. Blir det ändå obegripligt så finns en 'årdliste', på Gutamålsgillets hemsida gutamal.se.

Kultårplan ti oe åi 2021–2024

Mainingen me kultårplan'n jår att han skall vare a våglaidningg valains regionen u alle sum har me kultårn ti gære skall fa han ti blei så reikar u variered sum möiglit u att mangge pa åi'i skall kunne u ynske ti va me ei kultårleive di nemeste ari.

Plan'n gånlar 2021–2024 u de jår fullmåktue pa åi'i sum biståmmar vikke ård sum skall skrives u va sum skall blei gårt si. Yvarhaiti har biståmt att daires penninggar ti kultårn åut ei lande skall skåites av regionar. För ti fa iss penninggar skall regionar rip ihop en plan för kultårn u de pappér dån nå haldar ei nåven jår plan'n för Gotland.

Region'n far tjugofaire miljonar fran yvarhaiti u puttar in tjugotåu miljonar ör aigi lumme. Iss miljonar gar ti oe institusjonar - Gotlands Museum, Gotlandsmusiken, Lånsteatern, Film på Gotland u Lånsliblioteket – så'tt di kan gi uss gutar præfessionellar kultår av baste sårt.

De har ú sægts att all månskar pa åi'i skall kunn ta till si – u sjålve va me u skape – kånst u kultår. Plan'n skall hylle freihaiti ti fa såg va man vill u skall va en bitõidelefullar u oskaplit goar kraft, særskilt för bani u unggfålke. Iss plan'n veisar pa all sårts kånst u kultår pa åi'i, all föreninggar u freilansrar sum rustar me kultår.

Gotland har en reikar u unikar kultår u det jår viktut ti bivare de sum oe förfådar har skape, världsarvsbõin Visby, all gamble kårkar, ruinar u int ti förglåime oe ånggar. Ei plan'n finns ú vakkre ård um bitõidlsn av oe gamble språk, gutamåle, u att de skall bivares. Va gånlar kultår'n så nyttes gutamåle ti vardes i mangge soknar leiksum pa teatar, ei bõikar u singgnes.

Man slar fast att kultår'n jår viktuar för demokratin u för att vör skall ha de gutt ei leive, leiksum att kultår'n jår bitõidelsefullar för mangges bårngningg pa Gotland. Man mainar att de jår viktut att daim sum arbeitar me kultår skall ha bitalt för de.

Um oleike kånstfårmar u kultårarve skrives valains de seir åut idag, va sum kan gæres u valains åutvekklinggi kan blei. Va gånlar kultårarv u kultårmiljø, leiksum oleik fårmar av de man kan upplive og ta till si av kultåryttringgar, pekar man pa va sum skall blei gårt di nemeste ari.

Pa slåute av plan'n kan dån læs' di till va för lagar u biståmmelsar man skall ta till si u valains alle skall prat ihop si u fa de gårt. U natåurlitveis far dån raidå pa de man skall kånntill kringg kultår u penninggar. Kultårplan'n har man fat ihop ettar yvarlågninggar me mangg sum vurmar för u ångnar si at någ' kultåurellt pa Gotland.

1.3 Planeringsförutsättningar

Denna kulturplan har arbetats fram under en tid när coronapandemin drabbat mänskligheten och inte minst vårt lands kulturaktörer. Pandemin har på många sätt visat oss hur angelägen konsten och kulturen är för oss, hur viktigt det är att kunna umgås och hur beroende vi är av varandra för att samhället ska kunna fungera. Förbudet mot offentliga sammankomster med fler än 50 deltagare slår mycket hårt emot våra kulturskapare. Vi hoppas att denna pandemi snart är över och kulturplanens skrivningar utgår från mera normala förhållanden.

Samtidigt som denna kulturplan tas fram genomför Region Gotland ett arbete med att utarbeta en regional utvecklingsstrategi (RUS). Det arbetet inleddes med att göra en nulägesanalys vilken har legat till grund för många bedömningar i denna kulturplan. I denna nulägesanalys konstateras att megatrender som urbanisering och globalisering, värderingsförändringar, den digitala utvecklingen och miljö- och klimatfrågan påverkar oss alla. Här betonas Agenda 2030, som är central i den regionala utvecklingsstrategin och där vi ser att kulturen har en betydelse både ur ett socialt och ekonomiskt perspektiv.

1.4 Konst och kultur på Gotland

Ett levande kulturliv är en omistlig del av det demokratiska samhället och ett kännetecken för en dynamisk, aktiv och attraktiv region. Tillgång till ett kulturutbud av hög kvalitet och möjligheter till eget skapande bidrar till nya möten och ett rikare liv, det bygger broar mellan människor och stärker tilliten i samhället.

På Gotland finns ett mycket rikt utbud av konst och kultur genom flera regionala institutioner, professionella kulturskapare, privata aktörer och ideella föreningar samt en engagerad publik. Genom möten mellan samtida uttryck och det gotländska kulturarvet har ön en särställning som

För Gotlands del konstaterar analysen att vi har kvaliteter att bevara och utmaningar att möta. Tillit, närhet och ett stort socialt kapital är värden som är stora och som vi måste bevara liksom ett högt politiskt valdeltagande och en rikedom på föreningar. Öns attraktionskraft med ett rikt kulturutbud och unika kultur- och naturmiljöer är en tillgång, liksom en jämfört med riket mycket positiv utveckling inom de kreativa näringarna.

Det sociala deltagandet är detta till trots en utmaning; var femte person på Gotland konstateras ha ingen eller en mycket låg social interaktion och hälften av öns äldre befolkning upplever en ofrivillig ensamhet. Den fysiska hälsan upplevs av de flesta som god men det finns ojämlika skillnader samtidigt som en ökning av psykisk ohälsa kan ses. En stor utmaning är den demografiska utvecklingen: inom de närmaste åren beräknas den arbetsföra befolkningen minska medan åldersgrupperna 0-18 och 65+ beräknas öka kraftigt. Dessa är områden som behöver uppmärksammas och i många fall kan kulturen ha en betydelse för en positiv utveckling på det sociala området, för en ökad attraktion för inflyttning och för en förstärkt arbetsmarknad inom de kreativa näringarna.

bidrar till en attraktiv och livskraftig mylla för innovation och tillväxt liksom för social samvaro och personlig utveckling.

Kulturarvet är rikt och unikt över hela ön. Världsarvet Hansestaden Visby är den starkaste symbolen, men här finns även öns medeltida kyrkor, ett av landets mest besökta och uppskattade läns museer, rikedom på fornlämningar och ett påtagligt immateriellt kulturarv i form av traditioner, språk och sägner. Det biologiska kulturarvet med fiskelägen, odlingsmark och ängen utgör också ett viktigt inslag tillsammans med ett mera sentida kulturarv.

Tillgången till skapande och gestaltande kulturaktiviteter, till kultur i skolan och främjande av läs- och språkutveckling är viktiga delar för goda uppväxtvillkor. Kulturutbudet är mycket rikt för barn, för vuxna och äldre, men delaktigheten behöver breddas och för gruppen ungdomar och unga vuxna behöver tillgången till kultur och möjligheterna till eget skapande förbättras.

Gotland är en av tre regioner i landet där den största tillväxten inom kulturella och kreativa verksamheter har skett de senaste åren¹. På ön

1.5 Kulturell infrastruktur

Landskapet, länet och kommunen Gotland, som den 1 januari 2011 blev Region Gotland², ansvarar för de områden som tidigare var både primärkommunala och landstingskommunala uppgifter. På grund av att regionen består av endast en enda kommun där det regionalt och det kommunalt finansierade riktar sig till en och samma befolkning omfattar kulturplanen hela regionens kulturliv. Finansieringen genom kultursamverkansmodellen (KSM) omfattar dock endast de regionala institutionerna. Kulturplanens mål och ambitioner är därför tvingande för dessa, medan de för de ideella och de fria professionella aktörer som inte erhåller offentligt ekonomiskt stöd i samma omfattning ska ses som vägledande. Planens mål och skrivningar är också vägledande

finns drygt 1000 aktiva företag inom de kreativa näringarna. Med en stark kulturell infrastruktur och ett stort antal kreativa kulturskapare har en positiv utveckling inom dessa näringar stor betydelse för hållbar tillväxt och attraktiva livsmiljöer.

Kulturen är en stark reseanledning och våra besökare är flitiga kulturkonsumenter. Det omfattande utbudet medför att konkurrensen om publiken blir stor, men samtidigt finns ingen grannkommun att enkelt resa till varför kulturkonsumtionen oftast stannar inom regionen.

kriterier för utgivandet av kulturstöd inom den primärkommunala verksamheten.

Samverkan är, tillsammans med ett tydligt politiskt ledarskap, nyckeln och den avgörande framgångsfaktorn. Området är komplext och kräver såväl ett starkt engagemang som initiativkraft och förändringsbenägenhet, både från politiskt håll och från verksamheterna själva. Här ligger ett stort ansvar på Region Gotland, på de regionala institutionerna och på kulturkonsulenterna att inbjuda till samverkan mellan kulturinstitutioner, skolor, ungdomsgårdar och studieförbund m.fl. och att stimulera till samverkan och gemensamma arrangemang.

¹ Enligt statistik från Tillväxtverket

² Länet Gotland (med tillhörande länsstyrelse) finns dock kvar. I praktiken fick Gotlands kommun byta namn till Region Gotland vilket enbart var ett namnbyte. I Sverige för övrigt innebär namnbytet till Region i regel ett formellt ansvarstagande för det regionala utvecklingsansvaret. Region Gotland, tidigare Gotlands kommun, har haft detta ansvar sedan 1 juli 1997

1.5.1 Regional kultur inom regionen

Till den regionala delen hör de institutioner och verksamheter som erhåller både statligt och regionalt stöd och som ingår i kultursamverkansmodellen (KSM). Här finns en kvalitetsmässig spets och en stor professionell kompetens. Institutionerna har i sitt uppdrag att

också vara en resurs för det fria kulturlivet. De regionala kulturinstitutionerna är Gotlands museum, Gotlandsmusiken, Länsteatern på Gotland, Film på Gotland, Gotlands länsbibliotek samt kulturkonsulenter som bedriver konst- och kulturfrämjande verksamhet.

1.5.2 Primärkommunal kulturverksamhet inom regionen

Till den primärkommunalt understödda kulturen räknar vi det fria kulturlivet i form av ideella och professionella kulturorganisationer och de många fria professionella kulturskaparna inom de kreativa näringarna. Dessa arbetar enskilt, i företag, föreningar eller grupper och verkar utanför institutionerna. Region Gotlands kulturenhet ansvarar för primärkommunal kulturverksamhet och

för utvecklingsarbete och samverkan med andra politikområden. Folkbiblioteken representeras av ett integrerat folk- och universitetsbibliotek, distriktsbibliotek och en bokbuss. Kulturskolan, Fenix ungekulturhus, Arkivcentrum Gotland och Fenomenalen Science Center är också primärkommunala kulturverksamheter.

1.5.3 Statliga institutioner på Gotland

Riksantikvarieämbetet är lokaliserat till Visby och är den statliga myndighet som ansvarar för frågor rörande kulturarv och kulturmiljö. Länsstyrelsen på Gotland har

ett övergripande myndighetsansvar för samma område. Riksarkivet är den statliga delen av Arkivcentrum Gotland. Uppsala Universitet omnämns nedan under 1.5.5.

1.5.4 Kulturorganisationer

Föreningslivet på ön är rikt och aktivt och det ideella arbete som utförs är av omistligt värde. Studieförbunden har en omfattande verksamhet och inom den ideella kultursektorn återfinns cirka 250 föreningar och organisationer inom alla konst- och kulturområden, verksamhetsinriktade såväl som arrangörsföreningar. Inom kulturarvsområdet och i landsbygderna är föreningsverksamheten särskilt omfattande med bland

annat sjuttioalet hembygdsföreningar och ett sextiototal bygdegårdsföreningar/sockenföreningar som fungerar som bygdens sociala mötesforum.

Härutöver finns fyra konstnärsresidens och ett stort antal privata aktörer och företag som i olika organisationsformer bedriver professionell kulturverksamhet.

1.5.5 Konstnärliga och kulturella utbildningar

Estetiska utbildningar inom kulturområdet i Region Gotlands regi består av estetiska ämnen och program i grund- och gymnasieskolan, av Kulturskolans verksamhet inom ämnesområdena musik, dans, teater, bild och film- och Tv-produktion samt av Gotlands folkhögskola som anordnar utbildningar inom film, manus, foto, musik, textil och skrivande. Studieförbunden bedriver

folkbildning och utbildningsverksamhet inom olika kulturområden och arrangerar kulturprogram. Högre utbildningar erbjuds av Gotlands tonsättarskola och Uppsala universitet Campus Gotland, som inom kulturområdet arrangerar utbildningar i arkeologi, antikvarisk byggnadsvård och speldesign.

Motsatt sida: "Dit ska vi!" - Gotlandsmusikens och Folke dansteater på Länsteatern i dansföreställningen Hans och Greta. (foto: Anna Ericsson)

2. Kulturpolitiska mål

2.1 Kulturplanens mål

2.1.1 Vilka är "Vi"?

Kulturplanens mål anges med benämningen *Vi vill*. De konkreta aktiviteter som avses genomföras under kulturplaneperioden benämns *Vi ska* och återfinns i en handlingsplan, som utgör en bilaga till kulturplanen.

När det finns ett vi brukar det finnas ett de. Men här är det ett inkluderande vi som avses. Detta för att visa på att utvecklingen på Gotland är en angelägenhet för alla kulturlivets

aktörer och därmed kan också alla vara motiverade att bidra. Samtidigt är det Region Gotland som äger kulturplanen och *Vi vill* i de konkreta målformuleringarna i kulturplanen betyder sålunda att det är Region Gotlands som vill, det är Region Gotlands mål. I handlingsplanens *Vi ska* kan det dock vara någon annan part; här anges vem/vilka vi är genom att det har angivits vem/vilka som ansvarar för och förväntas genomföra de olika aktiviteterna.

2.1.2 Målhierarki

Kulturplanens mål anges under kapitlen "3. Fokusområden" och "4. Verksamhetsområden".

De övergripande mål som anges under de tre fokusområdena är tillämpliga på alla verksamhetsområden och dessa mål upprepas inte under verksamhetsområdena i kapitel 4.

Verksamhetsområdena i kapitel 4 överlappar dessutom ofta varandra och samverkar. Scenkonstområdet omfattar musik, teater och dans och har både gemensamma och

områdesunika utmaningar. Områdena bibliotek och litteratur hänger naturligtvis samman och gemensamma nämnare finns även för området bildkonst och området slöjd och form. Så även för områdena kulturmiljö och arkitektur och för områdena kulturarv och arkiv. Bildkonst- och spelkulturområdena omfattar i viss mån även film och rörlig bild. Därför är vissa texter, mål och aktiviteter delvis överlappande.

2.2 Nationella kulturpolitiska mål

De mål och prioriteringar som görs i denna kulturplan har sin grund i de nationella kulturpolitiska målen och i Region Gotlands styrdokument och kulturpolitiska prioriteringar.

De nationella kulturpolitiska målen anger att: ”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.” För att uppnå målen anges att den nationella kulturpolitiken ska:

- Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor.
- Främja kvalitet och konstnärlig förnyelse.
- Främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas.
- Främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan.
- Särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Statens kulturråd har angivit strategiska prioriteringar för bidragsfördelning inom kultursamverkansmodellen. Dess kriterier är fr.o.m. 2021 reviderade och formuleras enligt följande:

”Målsättningen med kulturrådets prioriteringar är att bidra till att regionala kulturverksamheter ökar tillgängligheten till kultur och skapar förutsättningar för ökad kvalitet och förnyelse. Till grund för de prioriteringar som görs inom verksamhetsbidraget ligger följande strategiska områden:

- utveckla den regionala kulturella infrastrukturen, etablera och stärka samverkansformer och interregionala samarbeten.
- ge utrymme till konst- och kulturområden med en svag regional struktur.
- insatser som leder till att fler invånare deltar i kulturlivet.

En förutsättning för utveckling är också att de regionala kulturverksamheterna ger goda möjligheter för kulturskapare och samverkar med professionella kulturaktörer utan offentlig huvudman, så kallade fria aktörer.”

2.3 Regionala mål, program och kulturpolitiska prioriteringar

2.3.1 Regional utvecklingsstrategi (RUS)

Kulturens betydelse för regional utveckling har beskrivits och konstaterats i årtionden. Kultur har en betydelse långt utöver den rent konstnärliga verksamheten. Kultur tillför en viktig dimension till andra samhällsområden och kan – i samverkan med andra politikområden – fungera som motor för regional utveckling och tillväxt.

Den regionala utvecklingsstrategin, Vårt Gotland 2040³, är det övergripande styrdokumentet för det regionala utvecklingsarbetet. Det tar sin grund i Agenda 2030 och är vägledande och anger inriktning för alla utvecklings- och tillväxtinsatser i regionen med sikte på 2040. Den regionala utvecklingsstrategin ska ses över varje mandatperiod.

³ Den regionala utvecklingsstrategin, RUS, är inte politiskt antagen när denna kulturplan skrivs. Därav kan detta avsnitt komma att behöva redigeras.

Utmaningar och prioriteringar i RUS

Kultur är ett av tio insatsområden i RUS och definierar fem utmaningar för kulturområdet:

- **En ökad samverkan** – kulturen har ett värde i sig men har också stor betydelse för andra områden. Kulturens drivkraft för en hållbar utveckling av fysiska miljöer kan utvecklas ytterligare genom ett ökat tvärsektorielt samarbete. En samordnad satsning på kultur och folkhälsa kan ge betydande hälsovinster för såväl samhället som individen.
- **Breddat deltagande** – en utmaning är att nå flera med det offentliga kulturutbudet. Kulturutbudet är mycket rikt för barn, för vuxna och äldre. Men för gruppen ungdomar och unga vuxna behöver tillgången till kultur och möjligheterna till eget skapande förbättras.
- **Kulturarvet** – en utmaning är att prioritera i den stora tillgången av objekt och att värdera varje plats unika karaktärsdrag vid utveckling och förändring.
- **Ett rikt kulturliv** – här finns en utmaning i bristen på för kulturen anpassade lokaler.
- **Kreativa näringar** – en utmaning är att främja en god näringslivsutveckling för de kulturella och kreativa näringarna.

Med utgångspunkt i dessa utmaningar anger den regionala utvecklingsstrategin fem insatser inom kulturområdet som ska prioriteras (se 2.3.2).

2.3.2 Kulturpolitiska prioriteringar

I kapitel 3 redovisas tre fokusområden som är de strategiska och politiskt prioriterade områden. Inom dessa tre fokusområden beaktas och redovisas dels de fem prioriteringar som formuleras i RUS, dels de särskilt prioriterade områden som de politiska partierna har angivit i förarbetet med Kulturplan 2021-2024.

Fokusområden

- Social hållbarhet
- Kulturskapandets villkor
- Kulturen som näring

RUS – prioriteringar inom kulturområdet

- Tillvaratagande av kulturens potential i ett generöst tvärsektorielt samarbete
- Främjande av skapande, språkutveckling och delaktighet för barn
- Förstärkt tillgång till kultur och eget skapande för ungdomar och unga vuxna
- Förbättrad tillgång till ändamålsenliga lokaler för kulturellt skapande
- Främjande av kulturen som näring

Politiskt prioriterade områden

Inför starten av arbetet med att utarbeta denna kulturplan tillfrågades de politiska partierna om sina kulturpolitiska prioriteringar. Svaren om önskade prioriteringar kan kortfattat sammanfattas enligt följande:

- Kultur och hälsa
- Kulturens betydelse för demokrati och yttrandefrihet
- Barn, ungdomar och unga vuxna
- Kulturtillgången på landsbygderna
- Socialt utsatta områden
- Ökad självfinansieringsgrad i de regionala institutionerna
- Ökad synlighet
- Kreativa näringar och närmare samverkan kultur – näringsliv

2.4 Kulturpolitiska begrepp

2.4.1 Konsten, kulturen och konstnären

Begreppen konst och kultur används ofta i samma andetag och det kan ibland vara svårt att veta vad som avses när varje person utifrån sin bakgrund och erfarenhet har olika tolkning.

Konst och kultur. För att tydligare beskriva det stora och allomfattande begreppet kultur använder vi numera ofta begreppet konst och kultur. Konst avser de olika konstformerna medan kultur är betydligt bredare. Det inkluderar naturligtvis konsterna men även kulturarvet och våra kulturmiljöer, och har dessutom en än vidare betydelse som omfattar levnads- och beteendemönster och de värderingar, traditioner och livsstilar som håller samman en grupp, en befolkning eller ett samhälle i social gemenskap. Idrott är också en kulturyttring, likaså jordbrukets odlande. Men i vårt lands kulturpolitik, i denna kulturplan och i Region Gotlands kulturbudget avses och innefattas primärt konsterna och kulturarvet.

Kulturpolitiken utgår från ett medborgarperspektiv och sätter människan i centrum. Kulturpolitiken ska underlätta för medborgarna att ta del av konst och kultur och även uppmuntra till deltagande och eget skapande. Kulturpolitiken omfattar såväl amatör- som professionell verksamhet.

2.4.2 Egenvärde och instrumentella värden

Konsten och kulturen ska vara en dynamisk, utmanande, obunden och ifrågasättande kraft med basen i yttrandefrihet och grundläggande demokratiska värden. Region Gotlands konst- och kulturpolitik värnar detta egenvärde, stöttar den konstnärliga utvecklingen och verkar för alla människors tillgänglighet till kultur.

2.4.3 Armlängds avstånd

Grundläggande för konst- och kulturpolitiken är principen om armlängds avstånd. Yttrandefriheten och det konstnärliga uttryckets frihet är en förutsättning för det demokratiska samhället och ska värnas också när det trotsar, provocerar och kritiserar samhället och makten. Den regionala politiken och tjänstepersoner inom Region Gotland arbetar efter principen om armlängds avstånd. Enligt principen ska konstnärliga val och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären eller

Konstpolitik. Konstpolitiken utgår från de villkor och förutsättningar som råder inom konstarterna samt hur dessa ska kunna ges bäst möjligheter att verka. Med konst avses de traditionella gestaltande konstarterna (musik, teater, dans, bild och form, film, litteratur) men även gränsöverskridande och nya uttryck som nycirkus, spelkultur m.fl.

Konstnärspolitik är en del av konstpolitiken och handlar om konstnärernas arbetsvillkor. Med 'konstnär' avses personer inom samtliga konstområden, inte enbart bildkonstnärer utan också dansare, skådespelare, musiker, regissörer, koreografer, filmare, formgivare, författare, dramatiker, konsthantverkare etc. benämnes konstnärer.

Kultur kan samtidigt ha instrumentella värden, d.v.s. värden som gör någon form av nytta i andra samhällsfunktioner, vilket med tydlighet framgår av denna kulturplan. Att värna egenvärdet är dock en självklar förutsättning för att bibehålla dess instrumentella värden, för att utveckla Gotlands attraktivitet och för att skapa ett klimat där människor känner livskraft och är kreativa.

av tjänstepersoner utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare, konstnärliga ledare och särskilda referensgrupper. Den politiska nivån beslutar övergripande inriktning och medlens storlek, men överläter konstnärliga val och kvalitativa bedömningar till konstnärligt ansvariga och sakkunniga. Principen är viktig att upprätthålla även vid sponsring och andra former av extern icke-offentlig finansiering.

2.4.4 Kvalitetsbegreppet

Offentligt finansierad kultur förväntas hålla en hög kvalitet. Att mäta kvalitet inom kulturens område låter sig dock inte alltid göras. Inom de konstnärliga områdena måste den bedömas. Bedömningen, som inte nödvändigtvis delas av alla, måste göras av personer med stor erfarenhet och kompetens inom det aktuella konstområdet. Kvaliteten har också olika innebörder och måttstockar beroende på om vi avser professionell kultur eller ideell verksamhet. Kvalitet kan ha olika innebörd i olika sammanhang:

- Konstnärlig kvalitet. Med en förväntad hög kvalitet i konstinstitutionernas eller hos andra professionella konstnärers verk menas ofta en hög konstnärlig och yrkesskicklig kvalitet, både gällande själva framförandet som verket i stort.
- En hög vetenskaplig och pedagogisk kvalitet bör förväntas i de verksamheter som vill förmedla kunskaper eller budskap som exempelvis ett professionellt museum eller ett pedagogiskt program för barn.

- Innovativ kvalitet kan stå för en stor förmåga att tänka nytt och att se nya lösningar på gamla problem, men även att kunna förverkliga den innovativa idén.
- Medskapande. Inom kulturföreningar och hos amatörer, är det dock inte alltid den konstnärliga kvaliteten som är den mest väsentliga. Här kan andra kvalitetsaspekter vara minst lika viktiga: processen, lärandet och utvecklandet, det mänskliga växandet, den sociala samvaron och tillfredsställelsen i att skapa någonting tillsammans med andra.
- För konsumenten. För konsumenten kan kvaliteten i en kulturupplevelse bestå i den konstnärliga upplevelsen såväl som att bli sinnligt berörd. Kvaliteter i form av social samvaro, känslan av tillhörighet och personlig utveckling ska inte underskattas.
- Arrangörskapet. Kvalitet inom kulturens område omfattar inte heller bara själva kulturupplevelsen. Om t.ex. arrangörskapet, lokalen och marknadsföringen brister i kvalitet kan det negativt påverka besökarens uppfattning om kvaliteten i det konstnärliga innehållet.

Valet av plats för en föreställning har stor betydelse för den upplevda kvalitén. En traditionell konsert- eller teaterlokal ger en annan publikupplevelse än t.ex. vid den vackert belägna utomhusscen Närsakar. Här från en uppsättning där av "I väntan på Godot" med skådespelarna Evert Jansson och Bengt-Åke Rundqvist. (foto: Region Gotland)

3. Fokusområden

Denna kulturplan innehåller tre politiskt prioriterade fokusområden: Social hållbarhet, Kulturskapandets villkor och Kulturen som näring. Fokusområdena har ett antal perspektiv som innehåller mål och aktiviteter som ska uppnås. Under den period som denna kulturplan omfattar (2021-2024) ska särskild uppmärksamhet ägnas åt dessa tre prioriterade fokusområden, övergripande, inom Region Gotland och inom de olika kulturverksamheterna.

3.1 Fokusområde 1: Social hållbarhet

Fokusområdet kan kopplas till de nationella kulturpolitiska målen främst genom att området syftar till att främja allas möjlighet till kulturupplevelser och att social hållbarhet är ett stort begrepp och en av tre hållbarhetsaspekter i Agenda 2030. Region Gotland har antagit en definition för social hållbarhet⁴. I denna kulturplan avser Social hållbarhet sådana områden och aktiviteter där kultur kan utgöra en viktig faktor för gemenskap och inkludering. Här bör särskilt framhållas den ideella kultursektorns verksamhet, förutom vilken det nationella målet att alla medborgare ska ha möjlighet att delta i kulturlivet skulle vara omöjligt att uppnå.

Alla människor ska ges möjlighet att möta kultur. Inte bara för att det har ett värde i sig, utan också för att kulturlivet utgör en arena för möten med andra människor och mellan människor med olika bakgrund. Människors möten ökar förståelse och tolerans för olikheter och genom mångfald sker utveckling. Att människor är delaktiga i att forma Gotlands alla kulturuttryck är väsentligt. Delaktighet föder kreativitet och stimulerar till nytänkande och innovationsförmåga. Konst och kultur är yttrandefrihet, reflektion, bildning och kreativitet som kan vara både ifrågasättande, provokativ, njutningsfull och underhållande.

Genom att utveckla sina skapande och gestaltande förmågor och sin kreativitet stärks människors möjligheter till bildning och social interaktion. Social delaktighet främjar också mångfald, som bland annat säkrar barns och ungas rätt till kultur. Föreningslivet och olika nätverk är en stor tillgång. Här stärks den sociala sammanhållningen och tilliten mellan människor. På Gotland finns ett stort antal ideella föreningar och andra sammanslutningar med cirka 60 000 registrerade medlemskap. I den digitala världen har i stort sett varje socken sidor och grupper på sociala medier som för människor närmare varandra.

Den regionala utvecklingsstrategin anknyter till Agenda 2030 och kopplar samman kultur med hälsa och delaktighet. Den anger att grunden för ett socialt hållbart Gotland är ett jämlikt och jämställt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa och känner trygghet, delaktighet, tillit och förtroende för samhället och varandra. Fokusområdet "Social hållbarhet" anknyter även till Region Gotlands styrkort, där ett rikt kulturliv och vikten av ett tryggt, öppet, jämlikt och jämställt samhälle med goda uppväxtvillkor för barn prioriteras.

Motsatt sida: "Det finns ett växande vetenskapligt stöd för att kulturella aktiviteter och upplevelser som t ex körsång skulle kunna utnyttjas mer i medicinsk verksamhet än vad som är fallet idag"⁵ (foto: Anna Ericsson)

⁴ "För Region Gotland innebär social hållbarhet att bygga ett tryggt och öppet samhälle för invånare och besökare. Ett jämlikt och jämställt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa. Gotland är en ö som präglas av en mångfald av uttryck och ett rikt kulturliv. En plats där människor känner tillit och förtroende för samhället och varandra samt känner sig delaktiga i samhällsutvecklingen. Ett socialt hållbart samhälle som tål påfrestningar, är anpassningsbart och förändringsbenäget. Samhället ska tillgodose alla människors grundläggande behov, säkerställa de mänskliga rättigheterna, bidra till att alla människor är inkluderade samt anpassas och utformas utifrån de grupper som har störst behov."

⁵ Ur "Kulturens betydelse för patientens hälsa" - Vetenskaplig artikel i Socialmedicinsk tidskrift 2/2017 av professor Töres Theorell.

3.1.1 Kultur och hälsa

▲ Vi vill

öka kompetensen och utveckla nya verksamheter inom området kultur och hälsa i tvärssektoriella samarbeten.

Hjärnan såväl som kroppen behöver träning och en bra motionsform är kulturaktiviteter av olika slag som kan främja kreativitet, samarbete och nytänkande. Sambandet mellan kultur och hälsa är vidimerat på många olika områden⁶. Inom andra regioner finns etablerade former för att jobba med sambandet kultur – hälsa⁷.

Forskning har visat att kulturupplevelser och eget skapande kan förebygga ohälsa genom att ge människor en känsla av sammanhang och en bättre beredskap att möta sjukdomar, psykiska trauman och sociala problem. Forskning har också påvisat att kultur kan förkorta

vårdtider, vara en resurs i rehabiliteringsarbete och att musikotövande och -lyssning kan ge förbättrade studieresultat. Ett eget musicerande har samtidigt visat sig sänka kroppens stresshormoner och att kulturaktiviteter som körsång och dans har en positiv effekt på hälsan.

I nulägesanalysen för den regionala utvecklingsstrategin konstateras att den psykiska ohälsan ökar, även för barn och tonåringar, att var femte gotlänning har ett mycket lågt socialt deltagande och att ungefär hälften av öns äldre upplever en ofrivillig ensamhet, särskilt i landsbygderna. Social interaktivitet har stor betydelse för den upplevda hälsan och här kan kulturaktiviteter, som ofta bygger på samverkan mellan flera individer, föra människor samman och bryta isolering och ensamhet. En samordnad satsning på kultur och hälsa kan ge betydande hälsovinst för såväl samhället som individen.

3.1.2 Jämställdhet och jämlikhet, inkludering och breddat deltagande

▲ Vi vill

att Region Gotland och de organisationer som stöds med offentliga medel bejakar och arbetar för inkludering, ökad jämlikhet och ökad jämställdhet i sina verksamheter.

att lokaler där det offentligt understödda kulturutbudet presenteras och där möjligheter till eget skapande erbjuds ska vara fysiskt tillgängliga för alla människor.

ge medborgarna en god tillgång till information om kulturutbudet och möjligheterna till eget kulturutövande.

öka deltagandet i de offentliga kulturverksamheterna.

Konstens och kulturens främsta uppgift är att möta en publik. Att bjuda in, inkludera, kommunicera med och beröra sina lyssnare och betraktare. Det är i mötet det sker.

Ett attraktivt Gotland är en plats där alla människor oavsett könsidentitet har samma möjligheter och rättigheter, där olikheter bejakas som en resurs för regionens utveckling och där alla invånares förmågor tas tillvara utan att någon person eller grupp blir diskriminerad⁸.

Inom Region Gotland är jämställdhetsintegrering den huvudsakliga strategin för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen där alla medborgare ska ha samma makt och möjlighet att påverka samhället och sitt eget liv. Bemötande och möjligheter att utvecklas ska vara likvärdiga oberoende av könsidentitet.

De offentligt drivna eller understödda kulturverksamheterna ska vara öppna för alla, oavsett hemort, familjeförhållanden och ekonomisk eller social ställning.

Den nationella kulturpolitiken poängterar att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att allas möjlighet till kulturupplevelser ska främjas. Statens kulturråd betonar samtidigt vikten av ett breddat deltagande i det offentligt finansierade kulturutbudet, vilket är en angelägenhet för alla verksamhetsområden. Här avses att nå individer och grupper som i dagsläget av olika anledningar inte nås av eller intresserar sig för kulturområdet. Här kan noteras att utbudet för barn, vuxna och äldre är relativt väl tillgodosett medan utbudet för ungdomar och unga vuxna är eftersatt (se 3.1.3 nedan).

Vidare ser vi att publikintresset är svagt på vissa orter och för vissa konstformer, att män på många områden dominerar den konstnärliga ledningen och på scenen medan kvinnor ofta utgör en majoritet av publiken. Vi kan även se en viss obalans mellan pojkar och flickor i vissa verksamheter. Geografiska och ekonomiska hinder samt föreställningar om att konst och kultur ibland uppfattas som något svårtillgängligt behöver överbryg-

gas. Vi behöver därför undersöka vilka trösklarna och hindren är för de innevånare som väljer att inte ta del av det offentliga kulturutbudet.

Det råder brist på verksamhetslokaler i Visby. Landsbygderna däremot har gott om samlingslokaler, men där har intresset att delta i kulturarrangemang ibland visat sig begränsat och dess utrustning och kvalitet ofta otillräcklig (se vidare i kap 3.1.4 och 3.2.1).

Med begreppet tillgänglighet avses geografisk såväl som mental, socioekonomisk, informativ, kommunikativ, digital och fysisk tillgänglighet. Regionen bedriver ett systematiskt tillgänglighetsarbete för att personer med funktionsnedsättning ska säkras rätten att ta del av och vara aktiva i kulturlivet, såväl fysiskt som digitalt.

De regionala kulturinstitutionerna har handlingsplaner för fysisk tillgänglighet och arbetar kontinuerligt med att förbättra tillgängligheten för att bidra till att de nationella målen för funktionshinderspolitiken uppnås⁹.

Rullstolsdans på Korsbygården i Lärbro (foto: Karl Melnder)

⁶ Rapport "Forskning om kultur och hälsa" (Vetenskapsrådet 2012); Kommissionens för jämlik hälsa betänkande "Nästa steg mot en mer jämlik hälsa" (SOU 2017:47); "Nationell översyn av området kultur och hälsa" (Kulturrådet 2018)

⁷ Exempelvis Region Stockholm, som har ett särskilt Kompetenscentrum för kultur och hälsa, Region Uppsala m.fl. regioner som bedriver verksamhet inom Kultur i vården och Region Skåne som har arbetat med Kultur på recept.

⁸ Avser diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning eller ålder.

⁹ Nationella mål:

• "att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i lev-nadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas."

3.1.3 Barn, ungdomar och unga vuxna

▲ Vi vill

att alla barn och unga har möjlighet att ta del av kulturupplevelser som ger dem en grund att stå på i sitt identitetsbyggande, sin personlighetsutveckling och sina möjligheter att uttrycka sig konstnärligt och kreativt.

att alla barn och unga uppmuntras genom kulturupplevelser och eget skapande att utveckla en naturlig nyfikenhet inför konstnärliga uttryck och inför kulturarvet.

stärka tillgängligheten till kultur, med särskilt fokus på ungdomar och unga vuxna.

Kulturen är en viktig ingrediens i arbetet med att uppnå mångfald, integration och jämställdhet. Ett aktivt arbete med barn och unga i dessa frågor skapar ett normkritiskt och långsiktigt socialt hållbart samhälle.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp på både nationell och regional nivå. Men behoven skiljer sig markant åt inom denna breda åldersgrupp varför vi kan dela in den i de fyra grupperna små barn 0-6 år, barn 7-12 år, ungdomar 13-18 år och unga vuxna 19-25 år.

Utbudet, såväl för kulturkonsumtion som för eget skapande, är rikt för åldersgruppen yngre barn och för vuxna och äldre. Vuxna och äldre nås i hög grad i de många ideella föreningarna, inte minst på våra landsbygder, och av de regionala institutionernas utbud.

Region Gotland har under föregående planperiod infört en kulturgaranti som erbjuder alla barn och ungdomar i grundskolan regelbundna möjligheter att aktivt delta i kulturaktiviteter samt att få ta del av ett varierat utbud av professionella kulturupplevelser. Likaså har ungdoms- och studentrabatter införts vid de regionala kulturinstitutionerna där t.ex. Gotlands museum har rabatterad entré för studenter och fri entré för barn och unga upp till 18 år. Denna förmån har dock begränsad räckvidd och når främst elever vid skolor i Visby.

Dock når den offentligt finansierade kulturen på Gotland äldre ungdomar och unga vuxna i mycket ringa omfattning varför denna målgrupp ofta är hänvisade till ett kommersiellt utbud.

Barns och ungas rätt till kultur är prioriterat i kulturpolitiken och den rättigheten har förstärkts i och med att FN:s barnkonvention blev svensk lag från 2020. Ett brett spektrum av kulturella och estetiska uttrycksmedel och upplevelser bidrar positivt till ungas hälsa och utveckling till självständiga och kritiskt tänkande vuxna. Kulturens främjande plats i barns och ungas vardag, i skolan och på fritiden är därför avgörande.

Kulturutbudet för barn är omfattande¹⁰, och Region Gotland fortsätter att satsa på Skapande skola. Skapande skola, som genomförs med statliga medel¹¹, ger barnen tillgång till kulturens alla uttrycksformer och ökar deras möjligheter till eget skapande. Samtidigt stärks samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet. Det är fortsatt viktigt att arbeta för att bredda barns deltagande i kulturlivet i enlighet med barnkonventionens intentioner.

Region Gotland prioriterar att stödja kulturformer som speglar barns och ungas kulturutövande och strävar efter att unga och unga vuxna ska ha tillgång till olika arenor för egna kreativa uttryck.

I dialogsamtalen har önskemål framförts om ett flexibelt, tillgänglighetsanpassat centrum för unga, fria grupper och ideella kulturaktörer där de, utan styrning från vuxna pedagoger och fritidsledare, fritt kan skapa och uppleva

dans, teater, musik, konst och andra kulturyttringar. Samverkan mellan kulturinstitutioner, skolor, bibliotek, ungdomsgårdar och studieförbund kan utvecklas genom samverkansgrupper, återkommande gemensamma arrangemang och mål. Detta kan i längden skapa mer verksamhet både för kulturaktörer och för målgruppen. En synergieffekt av detta blir att mängden av framtidens kulturbärare fylls på, både i form av utövare och av konsumenter.

Länsteatern gör varje år turnéer över hela ön. Här är det barnföreställningen "Skrotnissar" som gavs i 104 (!) föreställningar under vintern 2019/20 på teatern, på förskolor och på varuhuset Coop i Visby. (foto: Stig Hammarstedt)

¹⁰ Enligt årliga inventeringar av kulturutbudet för barn och unga genomförs årligen cirka 1.000 program och aktiviteter för denna målgrupp i Region Gotlands regi i skolor och av kulturinstitutioner, föreningar och församlingar och andra aktörer.

¹¹ Medel till Skapande skola utges av >statens Kulturråd och ansöks årligen av Barn- och utbildningsnämnden och anslaget kan variera mellan åren. För år 2020 har Region Gotland beviljats 2,3 mkr. Insatserna avser barn i för- och grundskola.

3.1.4 Landsbygdernas mötesplatser

▲ Vi vill

stimulera till en ökad aktivitet i offentligt tillgängliga samlingslokaler i alla serviceområden.

Kultur i alla dess olika former och uttryck är viktigt för att bygga ett starkt samhälle och nå en balans mellan land och stad. Ett rikt kulturliv i bygden innebär att invånarna upplever välmående och gemenskap.

I den regionala utvecklingsstrategin används begreppet 'landsbygder' istället för 'landsbygd' för att synliggöra bredden och den stora variation som de olika landsbygderna har. I strategin "Ett långsiktigt hållbart serviceutbud på Gotland" beskrivs hur det framtida offentliga serviceutbudet ska utformas. För närservice finns åtta serviceområden med de större orterna, med mer än 750 invånare, som utgångspunkt.

Gotlands struktur med geografiskt utspridd bebyggelse och befolkning gör att människor är beroende av bil såväl som kollektivtrafik för att ta del av kulturutbudet över hela ön. Det gotländska kulturutbudet är stort över hela ön tack vare de regionala kulturinstitutionerna, biblioteken, studieförbunden, fria utövare, församlingar och lokala arrangörer som bedriver verksamhet i våra 92 socknar, på serviceorter och i Visby.

Folkhögskolan med verksamhet i Hemse och Färösund är viktiga och kraftfulla mötesplatser för kultur. Bygdegårdar, hembygdsföreningar, kyrkor och församlingshem, lokala museer och andra typer av samlingslokaler fungerar i praktiken som lokala kulturhus med verksamhet i civilsamhällets regi och dit gästspel, turnéer, föreläsningar och utställningar förläggs.

I avseende på social hållbarhet är även andra arrangemang än de rent kulturella av stor betydelse; det väsentliga är att människor kommer samman. Den begränsade tillgången på kollektivtrafik begränsar många gånger framförallt ungdomars tillgänglighet till den kultur som erbjuds i tätorterna. Även skolbarns möjligheter att åka till och från kulturarrangemang begränsas delvis p.g.a. kostnaderna för att hyra en buss och delvis för att rådande regelverk som inte medger subventionerade resor till andra resmål än Visby. Tekniska nämnden fattade 2019 ett inriktningsbeslut att med början 2023 utöka kollektivtrafikutbudet på Gotland.

Digitaliseringen i stort¹² och inom kultursektorn har möjliggjort att tillgängligheten till kultur har ökat exempelvis genom att man i högre grad kan ta del av föreställningar via nätet. Kulturskolan är en verksamhet som finns över hela ön. Ö-läget bidrar dock till att möjligheten för alla att ta del av andra kommuners kulturutbud är begränsad.

Motsatt sida: Groddagården i Fleringe socken var ursprungligen en gästgivargård och beboddes från 1781 till 1948 av spelmanssläkten Olofsson, med berömda spelmän som Grodd-Olle och Grodd-Jaken. De spelade lira, och derasinstrumentet finns bevarat på Gotlands länsmuseum. Gården är numera ett hembygdsmuseum. (foto: Stig Hammarstedt)

¹² På Gotland har 87,6% av hushållen tillgång till bredbandsfiber, vilket är näst högst i landet, efter Stockholms län (källa: Post- och telestyrelsens statistik för 2019).

3.1.5 Bildning, utbildning och demokrati

▲ Vi vill

stärka kunskapen om kulturens roll i bildning och lärande.

öka medborgarnas förmåga till källkritik.

Bildning och kultur hör samman, och estetik och skapande i skolan främjar allt lärande, varför samverkan mellan kultur- och utbildningssektorn är grundläggande. Kulturskolan, folkhögskolan och gymnasieskolornas estetiska utbildningar är viktiga samarbetsparter liksom biblioteken och studieförbunden, som har en stor och viktig roll i bildningsarbetet över hela Gotland.

3.1.5.1 Utbildning

Regionens mål för en likvärdig och tillgänglig kulturverksamhet i förskola och skola bygger på barnkonventionen och finns i de olika skolformernas kurs- och läroplaner. I dessa uttrycks bland annat alla barns rätt till kulturupplevelser, reflektion och eget skapande samt till fler språk och uttryck. Även det demokratiska värdet av kulturaktiviteter, för individen och samhället, framhålls. Estetik och skapande i skolan främjar hela elevens lärande, utveckling och kreativitet. Den nyligen införda barnkulturgarantin i grundskolan är därför ett steg i rätt riktning. Tidiga insatser som främjar små barns språkutveckling har visat sig ge goda skolresultat senare i livet. Genom förvaltningsöverskridande samarbeten har biblioteken, barnhälsovården och förskolan utvecklat metoder för att inspirera föräldrar att läsa för sina barn.

För de elever som önskar en djupare eller bredare profilering än vad grundskolan kan erbjuda inom de estetiska ämnens ram, är Kulturskolan och gymnasieskolornas estetiska program mycket viktiga komplement. Barn och unga får där en möjlighet att utifrån sina egna intressen utveckla sina olika förmågor. I förlängningen leder det till professionellt utövande för en del, och till meningsfulla livslånga fritidssysselsättningar för många andra.

3.1.5.2 Folkbildning

Folkbildningen spelar en betydelsefull roll för ett gott samhälle och en förbättrad folkhälsa. Verksamheter som tar tillvara var och ens möjligheter stärker demokratin och bidrar till att öka delaktigheten i samhället. Folkhögskolans folkbildningsarbete är mycket omfattande liksom studieförbundens skrivarkurser, kurser i musik och konsthantverk och i kulturhistoriska och samhällsanknutna ämnen. Gotlands folkhögskolas estetiska utbildningar utgör en mycket viktig plats för alla de personer som på olika sätt vill utveckla sina konstnärliga och kreativa ambitioner, särskilt som det saknas högre utbildningar inom området i regionen. Folkhögskolan har estetiska profilkurser och yrkes- och högskoleförberedande utbildningar inom musik, bildkonst, hantverk och slöjd, film, teater, dans, foto och skrivande. Studieförbunden, som betonar det livslånga lärandet, står för en stor och betydande del av bildningen på Gotland och är en stor kulturarrangör. Här är också Gotlands museum, med sitt bildningsuppdrag och med en omfattande pedagogisk verksamhet, en central aktör.

3.1.5.3 Bildning och demokrati

Bildning är en individs förmåga, kunskap och intresse för sin omvärld, odlingen av en själslig förmåga och förhållningssätt. Utbildningens mål är en bestämd och begränsad kompetens, medan bildning syftar till hela människan, individens inre förmåga, insikter, moraliska och etiska uppfattning, orientering i tillvaron; kunskap som blir en del av individens personlighet.

Att vara en bildad person handlar inte om akademiska poäng. Bildning kan handla om allmänbildning men vikten av bildning handlar ytterst om att vara en civiliserad och medveten medborgare. I dagens digitala verklighet, där all världens information finns tillgänglig genom en knapptryckning, blir förmågan till källkritik alltmer viktigt när "fake news" florerar och åsikter betraktas som fakta. I skolplanen ingår numera undervisning i medie- och informationskunnighet men här kan ytterligare folkbildningsinsatser behöva göras.

Demokrati handlar inte enbart om allmänna val, partier, parlament och konstitution. Kultur och bildning, den fria konsten och det fria ordet, fri tillgång till information och bildade medborgare är grundläggande beståndsdelar i ett demokratiskt samhälle. Likaså förmåga och tillåtelse att kunna skapa fritt och gestalta komplexa och kontroversiella ämnen och företeelser. I auktoritära samhällen betraktas kulturen som ett hot och den konstnärliga friheten blir beskuren. Orsaken är naturligtvis att det fria ordet och den fria åsiktsbildningen där måste begränsas. Att kritik mot makten inte får förekomma. Och vetenskapen om att konsten har en förmåga att upplysa, engagera, ifrågasätta och uppröra.

Konsten och kulturen är därmed demokratibärare och förmedlare av värderingar och kan vara en stark drivkraft för den demokratiska utvecklingen; som en arena för samtal och debatt, som ett forum för åsikter och nya tankar, idéer och perspektiv, och; som en verklighet där

människor ges möjlighet till delaktighet, till att formulera drömmar, uttrycka känslor och skapa identiteter. Genom konsten kan vi närma oss livets svåra frågor och gestalta och bearbeta dem.

Här är våra bibliotek och våra studieförbund viktiga aktörer genom att tillhandahålla en fri och kostnadsfri mötesplats respektive genom sitt folkbildningsarbete och de sociala möten som sker i studiecirkeln. Gotland har också visat sig ha stora kvaliteter och öppna hjärtan i mottagandet av flyktingar från andra kulturer. Våra konstnärsresidens och deras många gästande internationella konstnärer tillför också kunskap och breddar både utblick och insikt.

Prideparad i Visby i samband med Almedalsveckan 2019, med Region Gotland som medarrangör. (foto: Karl Melander)

3.1.6 Kulturell mångfald och integration

▲ Vi vill

utveckla kulturverksamheter som verktyg för integration.

stimulera en kulturell och konstnärlig mångfald.

Integrationen har blivit en alltmer central samhällsfråga, och med det har också kulturens roll i integrationsarbetet hamnat i fokus, inte minst genom det engagemang det gotländska civilsamhället visat. Ett välkomnande samhälle och ett levande kulturliv kan bidra till ökad integration i samhället. De närmaste åren handlar det också om hur de mångkulturella resurserna hos våra invånare kan tas tillvara i kulturlivet i större utsträckning. Gotlands befolkningsprognos visar tydligt att inflyttning är nödvändig för kompetensförsörjning och

för ett ökat befolkningsunderlag. Det är därför avgörande att personer som flyttar hit känner sig välkomna och att det finns såväl jobb och boende som meningsfulla aktiviteter att ta del av och utöva. Här har kulturen en betydelsefull roll att spela.

Men mångfald menas här även en kulturell och konstnärlig mångfald. Utbudet för såväl en publik som för medskapande ska ha en stor bredd och variation över alla konstområden i olika former av gestaltningar. Från det breda folkliga till det unika och särpräglade, från det traditionella till det nyskapande och gränsöverskridande och med en stor geografisk spridning över ön. Bra publiksiffror vill alla ha, men även de uttryck som attraherar ett fåtal människor måste få plats och ges offentligt stöd.

3.1.7 Nationella minoritetskulturer

▲ Vi vill

öka den egna kompetensen och synliggöra nationella minoritetsspråk och minoritetskulturer samt sprida kunskap om det offentliga ansvar och minoriteternas särskilda rättigheter.

Människor ska ha rätt och möjligheter att uttrycka sig samt att skapa och sprida sina verk på det språk de själva vill. I Sverige finns fem erkända nationella minoriteter – sverigefinnar, judar, tornedalingar, romer och samer – med fem erkända minoritetsspråk. Att skapa möjligheter för de nationella minoriteterna att synliggöra och utveckla sin kultur och sitt kulturarv är angeläget. Offentligt finansierade insatser ska i första hand bygga på initiativ från de nationella minoriteternas företrädare eller utformas i samspel med dessa. Det offentliga ansvaret innebär att synliggöra, öka kunskapen och förståelsen om de nationella minoriteterna i majoritetssamhället.

Ett begränsat antal gotlänningar ur dessa grupper och en låg organiseringsgrad innebär att arbetet under kulturplanperioden främst kommer att inriktas på att hitta strukturer för dialog och samverkan. Detta i syfte att öka minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sina kulturer. Inom biblioteksverksamheten är nationella minoriteter en prioriterad målgrupp.

3.2 Fokusområde 2: Kulturskapandets villkor

Fokusområdet kan kopplas till de nationella kulturpolitiska målen främst genom att det stödjer främjandet av kvalitet och konstnärlig förnyelse. Men även genom att regeringens konstnärspolitiska utredning 2018¹³ påtalat vikten av att möjligheterna för professionella kulturskapare att kunna försörja sig på sin konstnärliga yrkesverksamhet behöver förbättras.

Fokusområdet tar avstamp i de infrastrukturfrågor som behöver lösas för att skapa en stabil grund för att konstnärlig utveckling ska kunna ske. Om kulturen ska kunna vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft och om konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling måste kulturen ha förutsättningar som underlättar utövande på alla nivåer.

Kulturskapandets villkor handlar här om:

- kulturskaparnas ekonomiska villkor, i form av arvoden och ersättningar,
- tillgången till resurser i form av lokaler, infrastruktur, nätverk och utbildningar, och
- tillgången till arrangörer och till en publik.

Gotland har, efter Stockholm, den nästa högsta densiteten i landet av konstnärer och professionella kulturskapare¹⁴. Ett fåtal av dessa har en anställning medan flertalet är frilansande bildkonstnärer, musiker, författare m.fl. yrkeskategorier. Dessa har i dagsläget små möjligheter att söka och erhålla regionalt stöd. De regionala institutionerna har dock, enligt Kulturrådets anvisningar, ett ansvar att ”ge goda möjligheter för kulturskapare och att samverka med professionella kulturaktörer utan offentlig huvudman, så kallade fria aktörer.” (se 2.2 ovan). Den obalans som finns mellan det relativt omfattande regionala kulturstödet och det lägre prioriterade primärkommunala stödet till det s.k fria kulturlivet i form av ideella föreningar och fria professionella kulturskapare medför dock att verksamheter ställs emot varandra.

När mötesplatser och estetiska/konstnärliga utbildningar finns stimuleras samverkan och förutsättningarna för att individer och organisationer mer aktivt ska kunna arbeta med att internationalisera sina verksamheter.

En sektion ur Gotlandsmusikens orkester (foto: Anna Ericsson)

¹³ "Konstnär – oavsett villkor?" (SOU 2018:23)

¹⁴ Enligt statistik från Statens konstnärsnämnd 2019. Med "konstnär" avses kulturskapare inom alla konstområden.

3.2.1 Mötesplatser, arenor och ändamålsenliga lokaler

▲ Vi vill

förbättra tillgången till ändamålsenliga och professionellt utformade arenor för scen- och bildkonst i Visby samt öka det kulturella utbudet i bygdegårdar och andra samlingslokaler.

Tillgången till attraktiva offentliga mötesplatser och ändamålsenligt anpassade lokaler för konst och kultur behöver förbättras. Ändamålsenliga arenor och mötesplatser som kan disponeras till en rimlig kostnad är ofta grunden i den infrastruktur som är nödvändig för varje konst- och kulturområdes möjligheter att växa och utvecklas. Vissa kulturyrtringar kräver egna, särskilt anpassade lokaler medan andra kan samverka med andra verksamheter i ett samnyttjande av lokaler.

Värdet av attraktiva offentliga platser för mänskliga möten kan inte överskattas. Sådana mötesplatser kan vara allt från torget, parken, strandpromenaden, ungdomsgården och biblioteket till bygdegårdar, bio- och teatersalonger, konsertsalar, caféer, krogar och dansgolv. Kulturen bör därför ha en stark ställning i och samverka inom stadsplaneringen (se även under avsnittet Arkitektur).

3.2.2 Arvodesrekommendationer och försörjningsmöjligheter

▲ Vi vill

förbättra möjligheterna för professionella kulturskapare att kunna försörja sig på sin konstnärliga verksamhet.

För att skapa en långsiktigt hållbar arbetsmarknad med försörjningsmöjligheter för människor som arbetar i konstnärliga yrken är det av största vikt att ersättningsnivåer är rimliga och likvärdiga ur ett nationellt perspektiv. Region Gotland verkar för att vedertagna arvodesrekommendationer tillämpas och skrivs in i avtal med arrangörer och inköpare av konstutställningar, konserter, teaterföreställningar, fotografiska bilder och film etc. Syftet med sådana arvodesrekommendationer är att skapa bättre förutsättningar för professionella kulturskapare att få skäligen betalt för utfört arbete.

Bristen på lokaler för scenkonsten är ett känt faktum sedan många år och etableringen av en verksamhetsanpassad arena för scenkonst i Visby har varit en återkommande fråga. Möjligheterna att i samverkan med andra aktörer etablera arenor för scen- och bildkonst i Visby behöver undersökas, bl.a. i samband med förestående utveckling av inre hamnen och på Östercentrum och i det nyetablerade Gotlands Kulturrum. På samma sätt som idrotten behöver lokaler med rätt slags golv och korrekta mått, rätt utrustning och belysning, lokaler för omklädning och plats för en betalande publik, behöver scen- och bildkonsten tillgång till ändamålsenliga lokaler som ger publiken bra möjligheter att ta del av olika konstnärliga uttryck och kulturaktörer en värdig arbetsmiljö. I grunden handlar det om respekt för konsten.

Med arenor menas främst lokaler för produktion, repetition och presentation av scen- och bildkonst. I begreppet ingår både fysiska lokaler men även andra plattformar som nätverk och digitala mötesplatser.

Region Gotland och de arrangörer som erhåller stöd genom kultursamverkansmodellen skall, enligt direktiv i föregående periods kulturplan, tillämpa vedertagna arvodesrekommendationer för beställda konstnärliga tjänster och produkter¹⁵. Detsamma gäller copyright och upphovsrätt till konstnärliga verk, där upphovsrättsliga ersättningar ska utgå. Digitaliserad spridning av bilder, filmer och musik, som utvecklats under coronapandemin, har försvårat upphovsrätten. Inom de närmaste åren förväntas dock EU att fastställa ett s.k. upphovsrättsdirektiv vars avsikt är att förbättra kontrollen över upphovsrätten vid digital publicering och spridning vilket kommer att innebära förbättrade villkor för kulturskaparna.

3.2.3 Arrangörs- och producentled

▲ Vi vill

skapa förutsättningar för förbättrat arrangörs- och producentskap.

Kulturarrangörerna och -producenterna på Gotland fyller en viktig funktion och har olika och kompletterande roller. Några få arrangörer har egna anställda producenter, medan flertalet arbetar ideellt och skulle behöva utökat ekonomiskt stöd och stärkt kompetens kring arrangörs- och producentskap för att höja kvaliteten i publikarbete, ekonomi och marknadsföring.

3.2.4 Ekonomisk hållbarhet

▲ Vi vill

undersöka möjligheter till förändrade prioriteringar inom befintlig verksamhetsbudget, öka den externa finansieringen av kulturverksamheter samt stimulera till ökade utbyten och samarbeten mellan kulturskapare.

De regionala institutionerna är i behov av ökade anslag och ansökningsstrycket till Region Gotlands olika former av kulturstöd till det fria kulturlivet ökar. Här behöver vi se över hur befintliga budgetmedel används, fråga oss om vi gör rätt saker och om medlen används på det mest effektiva sättet för att nå kulturplanens mål. Utbytet mellan kulturskapare inom ett konstområde och över genregränser behöver öka både för att uppnå samverkansvinster och för att stimulera till gränsöverskridanden produktioner.

Här finns behov av utbildningar och andra kompetenshöjande åtgärder. Förstärkningar kan vara att skapa en närmare samverkan mellan kulturkonsulenter och att skapa ett producentkluster där producenter och konsulenter samarbetar och delar med sig av sina kunskaper till varandra och till kulturarrangörerna.

Arrangörer av scenkonst på Gotland ser ett stort behov av adekvata arenor då det i dagsläget, särskilt i Visby, är svårt att arrangera produktioner av lite större format då ekonomin sätter hinder och/eller de tekniska kraven inte kan tillgodoses.

Vi behöver också utökad kompetens att söka extern finansiering i olika former och eftersträva nationella och internationellt utbyten. Många aktörer ser en alltmer projektfinansierad verklighet som både tidskrävande och hämmande för det konstnärliga skapandet. Även om relativt många kulturverksamheter är skickliga i att söka och erhålla externa bidrag så medger ingen av dessa finansieringskällor grundfinansiering för löpande ”grå” kostnader som lokalhyror, elräkningar, löner till ordinarie personal, utan kan som regel beviljas endast för relativt snävt tidsbegränsade perioder; två till tre år är ofta en alltför kort tid för att se effekterna av utvecklingsprojekt och försöksverksamheter av olika slag. Utgivaren av stödet vill dessutom ofta styra stödet till vissa ändamål vilket innebär en begränsning av den konstnärliga friheten.

¹⁵ För konstnärliga områden som musik, teater, dans, litteratur, bild och form, film och foto etc. gäller respektive branschorganisationers arvodesrekommendationer. Där särskilt branschrekommendation saknas tillämpas KLYS (Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd) rekommendationer. För utställningsarrangörer gäller MU-avtalets arvodesrekommendationer MU-avtalet är ett avtal som gäller för statliga institutioner men principerna är vägledande för alla utställningsarrangörer som får offentligt stöd.

3.3 Fokusområde 3: Kulturen som näring

3.3.1 Kulturella och kreativa näringar växer

▲ Vi vill

främja företagande inom de kulturella och kreativa näringarna och stödja nätverk och mötesplatser som möjliggör möten mellan aktörer inom kulturella och kreativa näringar och mellan dessa och övrigt näringsliv.

De kulturella och kreativa näringarna (KKN) definieras av Tillväxtverket¹⁶. I definitionen ingår branscherna press, mode och reklam. I detta avsnitt avses dock de konstnärliga näringsdelarna av KKN-begreppet som kulturplanen omfattar, nämligen branschgrupperna audiovisuellt, bild & form, arkitektur, litteratur och litterärt konstnärligt skapande, scenkonst och kulturarv.

I den regionala utvecklingsstrategin anges att ”Gotland ska vara en innovativ kunskapsregion med utvecklingskraft och hållbar tillväxt. Hållbar tillväxt skapas på ett balanserat sätt i nyttjandet av resurser. Företagarandan är stark och näringslivet blomstrar. Här finns goda möjligheter att testa och förverkliga nya idéer. Samverkan kring forskning och innovation stärker Gotlands attraktionskraft, utvecklar välfärdstjänsterna och bidrar till nya och kunskapsintensiva företag på ön.”

Gotland är ett av tre län med störst andelsmässig tillväxt inom KKN de senaste åren¹⁷. På ön finns, enligt den inventering som gjordes under föregående kulturplanelperiod, cirka 1 050 aktiva företag inom de kreativa näringarna och de är verksamma över hela ön. Med den starka kulturella infrastrukturen, ett fortsatt offentligt kulturstöd, den stora mängden av professionella kulturskapare och Gotlands väl utbyggda bredbandsnät bedöms dessa näringar få stor betydelse framgent för regional utveckling och för tillgängliggörande av konst och kultur på hela Gotland.

Att underlätta företagande och stimulera innovation bidrar till att skapa den tillväxt på ön som är nödvändig. Det möjliggör för professionella kulturskapare att ha sin försörjning på ön. I förlängningen kan detta även stimulera till ökade möjligheter att stärka varumärket Gotland, vilket attraherar såväl besök som inflyttning. Att arbetstillfällena blir fler och att skattekraftsutvecklingen är positiv gynnar i förlängningen den samhällsstödda kulturen och främjar därigenom kvalitet och konstnärlig förnyelse. Då kulturella och kreativa näringar ofta är arbetskraftsintensiva och i högre grad än andra företag interagerar med globala marknader främjas även arbetsmarknad och internationell samverkan.

Många har varnat för en alltför stark instrumentalisering¹⁸ av kulturen. Man menar att dess egenvärden riskeras och att den konst som inte är kortsiktigt företagsekonomiskt lönsam mister sitt berättigande. Att lyfta kulturdriven tillväxt och kreativa näringar i kulturplanen är inget ifrågasättande av kulturens egenvärde utan har endast i syfte att stimulera till kreativt företagande för de aktörer som aktivt och medvetet själva önskar bedriva sin verksamhet i företagsform.

En viktig kugge i det innovativa maskineriet är inkubatorer¹⁹ som möjliggör fokus på företagande och affärsutveckling, nätverksskapande och kunskapsuppbyggande för de kulturskapare som önskar vara entreprenörer. På Gotland finns ett nära samarbete mellan inkubatorverksamheterna Kulturarvsinkubatorn inom RAÄ, Science park Gotland och Uppsala universitetet. En annan viktig kugge är förekomsten av kluster och nätverk som stärker de kulturella och kreativa näringarna och möjliggör möten mellan aktörer. Ett sådant kluster har under 2020 etablerats i Gotlands Kulturrum i Visby; en verksamhet som vill kombinera

att vara en gemensam arbetsplats för kulturföretagare, en kulturell mötesplats och en arena för levande kulturproduktion.

Inom både grundskola och gymnasium finns en aktiv verksamhet för Ung Företagsamhet, vilket ger ungdomar en kreativ stimulans och en insikt i entreprenörskap. Genom den ideella utbildningsorganisationen Ung Företagsamhet finns även ett alumni-nätverk för ungdomar och unga vuxna som tidigare har drivit ett UF-företag.

De kulturburna näringarna bör inte ses som en separat sektor. Fokus bör istället riktas mot att utveckla en förståelse för hur dessa näringar och andra ekonomiska och sociala sektorer är ömsesidigt beroende av varandra och hur dessa kan berika varandra. Att tillhandahålla arenor för inspiration och utbyte inom och mellan branscher är viktigt i syfte att utveckla och stärka företagande inom de kreativa näringarna.

Lukas Dahlén är en av flera möbeldesigners på ön (foto: Karl Melander)

¹⁶ Enligt Tillväxtverkets rapport 0258 ”Kreametern – metoderapport”: omfattar KKN-begreppet branschgrupperna arkitektur, audiovisuellt, bild & form, kulturarv, litteratur och litterärt och konstnärligt skapande och scenkonst samt press, mode, reklam

¹⁷ Enligt statistik från Tillväxtverket 2018

¹⁸ D.v.s. att kultur ”används” för att nå andra syften och effekter på andra samhällsområden.

¹⁹ Inkubatorverksamhet innebär en organisation med syfte att främja och underlätta nystartade företags väg mot tillväxt och lönsamhet.

En av de yngre deltagarna vid Medeltidsveckan, Gotlands största arrangemang med 40.000 besökare varje år i vecka 32. (foto. Joakim Rehn)

3.3.2 Kultur som besöksanledning

▲ Vi vill

stärka de icke-kommersiella besöksanledningarnas ekonomiska situation.

stärka samverkan mellan de kulturella besöksanledningarna och besöksnäringen i stort.

Kulturen i dess olika skepnader – världsarvet Hansestaden Visby, Gotlands museum och de många övriga museerna, Ingmar Bergman, de 92 medeltida kyrkorna, Medeltidsveckan, den samtida konsten, filmen, musiken, konsthantverket och populärkulturen – har tillsammans med öns säregna kulturlandskap en väsentlig del av varumärket Gotland och är betydande besöksanledningar. Många av dessa har dock en icke-kommersiell grund och drivs delvis med regionalt stöd och utan vinstsyfte.

Turism betraktas inte per definition (se 3.3.1) som en kreativ näringsgren men besöksnäringen och kreativa näringar är i ett ömsesidigt beroende, då Gotlands attraktionskraft till stor del bygger på kulturutbudet och kulturarvet. Samtidigt utgör besökarna potentiella kunder för de många KKN-företagen. Det finns en stor potential i att stimulera innovation och att utveckla samverkan och samarbeten som kan leda till nytänkande, ökad produktutveckling, paketering och ökad ömsesidig förståelse.

Besöksnäringen är en stor och viktig näring på Gotland. Årligen redovisas cirka en miljon gästnätter och 12% av öns årsanställda har sin utkomst direkt eller indirekt från turister, konferensgäster och andra besökare till ön. Den kryssningskaj som invigdes 2018 har stor betydelse, särskilt för Visby. Här finns en stor utmaning i att

bibehålla den levande staden och att vårda kulturarvet samtidigt som vi ser en kraftig ökning av besökare.

I den besöksnäringstrategi som antogs 2019 är natur- och kulturupplevelser ett av tre temaområden. Här konstateras att det på Gotland "finns en mängd olika aktiviteter inom kulturområdet som besökare är intresserade av och där det finns en utvecklingspotential. Bland dessa tillgångar till kultur omnämns bl.a. världsarvet Hansestaden Visby, bildkonsten, musiken, festivaler och kyrkorna". En utmaning är, enligt denna strategi, "att kvalitetshöja, kommersialisera och att skapa tydligare intäktsgeneratorer inom dessa kulturområden". Många av de helt eller delvis ideellt drivna kulturella besöksmålen drivs utan kommersiellt syfte och har begränsade möjligheter att generera kostnadstäckande egna intäkter. Dessa faktiska kulturella besöksanledningar²⁰ kan tillgodoräkna sig en mycket blygsam del av besöksnäringens inkomster:

92% av turismens inkomster går till resande, boende, restaurangbesök och varukonsumtion medan mindre än 6% går till området kultur och rekreation²¹. Tillväxtverket konstaterar att "konsumtionen av kultur och rekreation är den minsta sektorn" i inkomstfördelningen och att "konsumtion av kultur och natur i förädlad form och andra upplevelser som bidrar till den attraktionskraft som lockar besökare till och inom Sverige och därmed också driver konsumtion inom övriga områden." Denna sektor behöver således, för att kunna fortsätta att utgöra motor för turism och för att bibehållas och kvalitetshöjas, ges möjligheter till en förstärkt ekonomi genom att skapa nya möjligheter att ta del av besöksnäringens ekonomi.

²⁰ Exempelvis Romateatern, Bunge museum och Bläse kalkbruksmuseum, Körsbärggården, Bergmancenter, Medeltidsveckan m.fl.

²¹ Enligt Tillväxtverkets rapport 0282 "Fakta om svensk turism 2018"

4. Verksamhetsområden

Kulturplanens syfte är att omfatta hela Gotlands kulturliv. Under verksamhetsområden redovisas därför all kulturverksamhet, professionell såväl som ideell och regional, inom kultursamverkansmodellen såväl som lokalt utanför modellen. De övergripande mål som anges under de tre fokusområdena i kapitel 3 är tillämpliga på alla verksamhetsområden och dessa mål upprepas inte i detta kapitel.

4.1 Kulturarvs- och kulturmiljöområdet

4.1.1 Kulturarvet

4.1.1.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Kulturarv är materiella och immateriella uttryck för mänsklig verksamhet; det som människor genom tiderna har skapat i form av materiella uttryck – byggnader, fornlämningar, föremål, miljöer, traditioner och berättelser. Kulturarvet är inte statiskt utan förändras och omformuleras under olika tidsperioder, det har inte några bestämda tidsgränser och redan i vår livstid deltar vi i skapandet av både vårt eget och morgondagens kulturarv. Kulturarvet är inte bara en del av det förflutna, utan också någonting som kan användas för att förstå, påverka och samspela med samtiden.

Det gotländska kulturarvet är rikt och unikt med världsarvet Hansesstaden Visby²², öns medeltida kyrkor, rikedom på fornlämningar och ett påtagligt immateriellt kulturarv i form av traditioner, språk och sägner. Det biologiska kulturarvet med fiskelägen, jordbruksmark och ången utgör också ett viktigt inslag tillsammans med det militär- och industrihistoriska arvet och andra mera sentida kulturarv. Det har samtidigt en stark positiv inverkan på bilden av Gotland och är en resurs för öns möjlighet att skapa livskvalitet och utvecklas hållbart. På Gotland finns det många aktörer som arbetar med det gotländska kulturarvet. Förutom Gotlands museum och Länsstyrelsen som har kulturarvet som sin profession finns hembygdsrörelsen och andra ideella föreningar

med kulturhistorisk inriktning. Här ska även nämnas öns lantbrukare, som har en avgörande betydelse för att upprätthålla det gotländska kulturlandskapet.

Regional institution och huvudaktör i kultursamverkansmodellen inom kulturarvs- och kulturmiljöområdet är Gotlands museum. Gotlands museum driver flera museer och besöksgårdar och har en mycket hög attraktionskraft som det mest besökta läns museet i landet och ett av de största besöksmålen på Gotland med närmare 350 000 besökare årligen. Gotlands museum är också huvudman för en kulturarvskonsulent. Gotlands museums ägare, Föreningen Gotlands fornvänner, äger bolaget Bungemuseet tillsammans med en lokal kulturhistorisk förening. Bolaget har i uppdrag att driva och utveckla verksamheten på detta friluftsmuseum, vilket främst består av äldre kulturhistoriska byggnader och föremål.

Museets övergripande mål är att öka kunskapen om, förståelsen för och brukandet av Gotlands kulturarv och kulturmiljöer. Detta sker bland annat genom att värda och tillgängliggöra unika samlingar, producera utställningar, skapa publik verksamhet, initiera och delta i forskningsprojekt samt att ingå i olika styrelser och arbetsgrupper i syfte att utveckla kulturarvsområdet på Gotland.

Motsatt sida: I Gotlands museums Fornsal finns flera unika bildstenar (foto: Gotlands museum)

22 För Världsarvet Hansesstaden Visby finns en 2020 antagen Världsarvsstrategi. De platser som upptagits på världsarvslistan har ett särskilt stort universellt värde (outstanding universal value) som ska garanteras skydd och vård för all framtid. Hansesstaden Visby är ett unikt exempel på en nordeuropeisk medeltida muromgärdad handelsstad med betydelse för Hansans bildande och med en välbevarad och särskilt komplett stadsbild och sammansättning av högkvalitativa historiska byggnadsverk. Tillsammans ger dessa delar uttryck för en betydande mänsklig bosättning som fortfarande utgör en levande stad. Även naturen, i form av vallgravarna och in-nerstadens trädgårdar är en viktig del av kulturmiljön.

Gotlands museum fungerar som inspiration för och stöd till övriga museer och aktörer inom kulturarvssektorn och är en stark aktör inom kulturturism med tydlig koppling till besöksnäringen. Inom det immateriella kulturarvet bör särskilt omnämnas gutamålet. Gutamålet är en kultur-ytring som i dagsläget fortfarande används inom litteratur, teater och sång. Det är viktigt att detta kulturarv förs vidare och att förankra gutamålet främst hos barn och ungdomar.

4.1.1.2 Utvecklingsområden – kulturarv

A. Regional utveckling och social hållbarhet

▲ Vi vill

att det gotländska kulturarvet brukas för bildning, reflektion, hälsa och kreativitet.

Kulturarvet ska inte endast bevaras och vårdas utan också tillgängliggöras och utvecklas genom medborgarnas delaktighet. I museilagen slås fast att ett museum utifrån sitt ämnesområde ska bidra till samhället och dess utveckling genom att främja

B. Breddat deltagande

▲ Vi vill

att Gotlands museum eftersträvar att kvalitetsssäkra verksamheten gentemot befintliga besökare liksom att nå och attrahera nya målgrupper.

Kulturarvsområdet står inför betydande utmaningar men också stora möjligheter under den kommande kulturplanerperioden. Det finns ett stort behov av att möta satsningar kopplade till en nyligen antagen besöksnäringstrategi och att med högkvalitativ publik verksamhet möta de tusentals besökarna från en starkt expanderande kryssningsturism. Investeringar i nya utställningar om medeltiden har gjorts de senaste åren

C. Samverkan och tillgängliggörande

▲ Vi vill

att det gotländska kulturarvet ska vara tillgängligt för såväl regionens medborgare som för nationella och internationella besökare.

Gotlands museums samlingar är unika och ett av museets viktigaste uppdrag är att tillgängliggöra samlingarna för forskare och en bred allmänhet liksom för prioriterade målgrupper som barn och unga. Det kräver dels ett fort-

Kulturarvskonsulenterna har i uppdrag att främja det gotländska kulturarvet, bland annat genom ett nära samarbete med öns många hembygdsföreningar. Konsulenterna är en länk till museets kompetenser, men kan också erbjuda rådgivning, undersöka behov av och initiera seminarieverksamhet, utbildningar och projekt.

kunskap, kulturuplevelser och fri åsiktsbildning. Det innebär en delvis ny arena med fokus på samtids- och demokratifrågor som behöver fortsätta utvecklas både i utställningsform och med programaktiviteter. Det gäller också ett behov av tvärsektoriell samverkan med bland andra skolan och hälso- och sjukvården för att bidra till bildning samt förebygga och bidra till minskad ohälsa.

men utställningen om Gotlands förhistoria, särskilt vikingatiden, är odaterad och behöver förnyas. En ökad efterfrågan från besökare och kryssningsgäster kräver att kompetensförsörjningen tillgodoses avseende pedagoger och guider.

Även skolans behov av verksamhet och utbildningsinsatser för elever ställer krav på att säkerställa en fortsatt utveckling av den publika verksamheten. Idag är den programverksamhet som Gotlands museum erbjuder skolorna på Gotland gratis.

satt fokus på digitalisering av samlingarna, dels förutsättningar att kunna möta lagstadgade krav på säkerhet, klimat och tillgänglighet i både museets samlingar och utställningar. En viktig del av kulturarvskonsulentens strategiska arbete är att samordna och stödja öns dryga sjuttiofem hembygdsföreningar, ett sextiofem mindre museer och andra ideella verksamheter inom kulturarvsområdet.

4.1.2 Kulturmiljö

4.1.2.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Kulturmiljön avser de miljöer som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö kan avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, en plats men också ett större landskapsavsnitt. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som upplevelsevärden och platsanknutna ortnamn eller sägner. Från och med 2014 finns nationella mål för kultur-miljöarbetet²³.

Kulturmiljön är en del av det kulturarv som vi har att vårda, utveckla och förvalta för kommande generationer. Den statliga kulturpolitiken lyfter fram vikten av att främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Genom bevarandeled utveckling där ett nära samarbete mellan olika kompetenser och sakkunskaper säkerställs kan kulturmiljöer utvecklas och samtidigt behålla viktiga värden.

De gotländska kulturmiljöerna är unika, välbevarade och tillgängliga. De karaktäriseras av fornlämningar såsom rösen och skeppssättningar liksom av kyrkomiljöer med 92 medeltida kyrkor och stenhus, gårdar från 1700- och 1800-talen, industrimiljöer, fiskelägen och hävdade ängen samt Visby – både världsarvet i innerstaden och staden utanför murarna. De medeltida kyrkorna speglar genom placering, utformning och inredning det moderna Sveriges framväxt under närmare tusen år. Successivt har de blivit centra för ett väl fungerande administrativt system av socknar. Sedan 1666 har sockenkyrkorna betraktats som ett omistligt kulturarv som genom lag givits ett starkt lagskydd. Därav kommer också att deras bebyggelsevärden och deras arkitektoniska- och historiska värden stå utan jämförelse.

Regionen ansvarar för planering, bygglov- och tillståndsprövning av mark- och vattenområden på Gotland. Åtgärder som berör kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer bedöms med stöd av en regionantikvarie som bl.a. ansvarar för Gotlands kulturmiljöprogram. Kulturmiljöprogram för Gotland fungerar som kunskapsbank vid prövningar gentemot plan- och bygglagen samt miljöbalken.

Vid förändringar av markanvändning eller ändring av det byggda kulturarvet finns tillämplig lagstiftning som

ger ett visst skydd av de materiella kulturvärdena. Att skydda de immateriella värdena är däremot en utmaning, då ett stort förändringstryck råder över hela Gotland. Det handlar bland annat om att bibehålla de karaktäristiska öppna landskapen. Det finns också tendenser som pekar mot en växande gentrifiering av både stad och land där ett ökat deltidsboende riskerar att negativt påverka både serviceutbudet och priset på fastigheter.

Regionen äger och förvaltar i dagsläget cirka 500 bebyggda fastigheter varav 8 är klassade som byggnadsminnen enligt kulturmiljölagen. Därtill kommer ett antal naturmarker, skogar, parker samt Visby ringmur med tillhörande vallgravar. Möjligheterna att påverka innehållet i byggnadsbeståndet för att bibehålla en levande innerstad med näringsverksamheter och året runt-bebodda bostäder sammanhänger delvis med ägandet. Det offentliga ägandet i Visby innerstad har minskat. En kartläggning genomförd 2019 visar att Region Gotland här endast är ägare till ett tiotal fastigheter där.

Gotlands historia kännetecknas av mångsidiga internationella kontakter alltsedan urminnes tider. Med rötterna i det medeltida handelssamarbetet i Östersjön och en tidig roll i Hansaförbundet, upptogs världsarvet Hansestaden Visby på FN:s världsarvslista 1995. Världsarvsstatus innebär en hög internationell status men även ett stort ansvar för världsarvets bevarande, kommunikation och hantering i linje med UNESCO:s riktlinjer. En ny strategi och handlingsplan för världsarvet är antagen 2020 vari en viktig utgångspunkt är att utveckling ska utgå från världsarvsvärdet och att staden behålls levande, mångfunktionell och attraktiv för såväl boende, besökare som näringsliv. Världsarvsstaden ska bevaras utifrån ett övergripande hållbarhetsperspektiv och har genom sitt unika värde särskilda förutsättningar för innovation, kreativitet och attraktionskraft för hela Gotlands tillväxt.

I detta sammanhang vill Region Gotland ta särskilt ansvar för ett fortsatt offentligt ägande av de fastigheter som Regionen äger och förvaltar, inklusive ringmuren, vallgravarna och ett antal andra fastigheter.

²³ Från 2014 gäller fyra nationella kulturmiljömål. Regering och riksdag har uttalat att de även ska vara vägledande för kulturmiljöarbete på regional och kommunal nivå.

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Gotlands museum bedriver kulturmiljöarbete med anställda arkeologer och byggnadsantikvarier och inom ramen för kultursamverkansmodellen med fokus på kunskapsuppbyggnad och lärande. Det sker bl.a. i utställningar, forsknings- och kunskapsuppbyggnadsprojekt samt i utgivning av böcker. Ett flerårigt forskningsprojekt kring digitalisering och tillgängliggörande av alla gotländska bildstenar pågår liksom en karaktärisering

av alla gotländska kyrkor och kyrkogårdsmiljöer i samverkan med Visby stift. Utbildning och forskning inom kulturmiljöområdet finns också vid Uppsala Universitet Campus Gotland. Samverkan inom kulturmiljöområdet sker bland annat i Världsarvsrådet och mellan Länsstyrelsen, Gotlands museum, Region Gotland, Visby stift och Samfälligheten Gotlands kyrkor.

4.1.2.2 Utvecklingsområden

A. Regional utveckling och social hållbarhet

▲ Vi vill

att kulturmiljöaspekter skall integreras i det regionala utvecklingsarbetet och skapa inkludering och delaktighet av medborgarna.

Kulturmiljöerna utgör en viktig del av Gotlands särprägel och ger en stark identitet och stor attraktionskraft som är en väsentlig del i Gotlands varumärke. Kulturmiljöer kan på olika sätt bidra till ökad livskvalitet och hållbar utveckling. Det är därför avgörande att kulturmiljöerna

integreras i ett tidigt skede i samhällsplaneringsprocesserna. Det bör ske genom en ökad inkludering och delaktighet från medborgarna i syfte att ge möjlighet att påverka livsmiljön och därmed sin livskvalitet. Utmaningarna är dels att med knappa resurser prioritera i den stora tillgången av objekt, dels att värdera och värna varje plats unika karaktärsdrag vid utveckling och förändring och dels att implementera den år 2020 antagna Världsarvsstrategin.

B. Kunskapsunderlag och strategier

▲ Vi vill

ta fram uppdaterade kunskapsunderlag och strategier inom kulturmiljöområdet för att skapa förutsättningar för framtida bedömningar och prioriteringar.

Kunskapsunderlagen för kulturmiljöområdet behöver uppdateras. Såväl regionens som länsstyrelsens kulturmiljöstrategier har varit tidsbegränsade. Länsstyrelsens strategi gällde t.o.m. 2018 och Region Gotlands t.o.m. 2019. Dessa strategier behöver uppdateras, såväl inom det arkeologiska som inom det byggnadsantikvariska fältet. Sådana underlag är betydelsefulla för att kunna göra prioriteringar för kunskapsuppbyggnads- och utvecklingsprojekt liksom för prioriteringar inom kulturmiljövårdens uppdragsområden. När det gäller regionens roll i plan- och bygglovsfrågor kan en fördjupad analys av det rådande bebyggelsestryckets påverkan på öns kulturmiljöer och -objekt underlätta för beslut där

avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen behöver göras.

I kulturmiljöprogram för Gotland finns kulturhistoriskt värdefulla miljöer och objekt redovisade. I den strategiska delen av kulturmiljöprogrammet (2015-2019) beskrivs kulturmiljöer som en tillväxtfaktor med tre mål:

- kulturmiljöer ses som en resurs för regionen,
- ökad kunskap om kulturmiljöer och kulturvården genom delaktighet, samt
- kulturmiljöerna brukas utan att förbrukas

Programmet är en kunskapsbank som genom ett kontinuerligt samarbete med öns hembygdsföreningar under åren har fyllts på med ny kunskap. Kulturmiljöprogrammet ska arbetas in i en ny översiktsplan.

Motsatt sida: Ängesslätter. (foto: Karl Melander)

4.1.3 Arkivverksamhet

4.1.3.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Arkiven är en omistlig del av kulturarvet och en grund för ett demokratiskt samhälle. Arkiven säkerställer samhällets behov av en långsiktig informationsförsörjning som garanterar innehåll, sammanhang och äkthet och är en vital och öppen arena för kultur, forskning och kunskapsutveckling.

På Gotland verkar idag två arkivinstitutioner:

- **Landsarkivet i Visby** grundades 1905 och är sedan 2010 en enhet inom Riksarkivet. Institutionen bevarar arkiv från statliga civila myndigheter och enskilda arkiv, från 1402 fram till idag.
- **Regionarkivet Gotland** grundades 1978 som Gotlands centrala kommunarkiv. Regionarkivet bevarar arkiv från kommunala och landstingskommunala verksamheter, från kommunbildningen 1863 fram till idag.

Landsarkivet och Regionarkivet samverkar i gemensamma lokaler i Arkivcentrum Gotland. Här bevaras 18 000 hyllmeter arkiv från ön i form av papper, fotografi, rörlig bild och digital information från samhällets samtliga sektorer, det vill säga statlig, kommunal, landstingskommunal och enskild sektor. Det innebär att besökarna kan ta del av käll-material på en och samma plats, vilket är unikt i landet.

Landsarkivet har sedan grundandet även uppdraget att fungera som enskilt arkiv för Gotlands län och har idag stora samlingar från öns förenings

liv, företag, personer och gårdar, sammantaget drygt 3 600 hyllmeter. Under 2019 överlämnades 120 arkiv från den enskilda sektorn. Det som särskilt utmärker samlingarna är det omfattande beståndet av fotografiskt material som idag är en av landets största. I samlingarna finns omkring 10 miljoner bilder allt från daguerreotypier²⁴ och glasplåtar till digitala bildfiler och filmer.

4.1.3.2 Utmaningar

▲ Vi vill

fortsätta att utveckla Arkivcentrum som ett informations- och kunskapscentrum för ett vidgat användande där besökarna ges möjlighet att uppleva och kritiskt värdera historiska och moderna källor för att i en kreativ kunskapsprocess forska och skapa sin bild av historien och samhället.

Ett vidgat användande är prioriterat och både Region- och Landsarkivet arbetar aktivt med att göra arkiven tillgängliga och delar av samlingarna finns

fritt tillgängliga på nätet. Arkiven har en omfattande publik verksamhet, bland annat en programverksamhet med föredrag, kurser och visningar riktade mot olika målgrupper. Båda arkivinstitutionerna har ett väletablerat samarbete med andra kulturinstitutioner, med föreningsliv samt med utbildningsväsendet och är en viktig resurs för bildning och i det livslånga lärandet. Genom Arkivcentrum finns goda förutsättningar för att på nära håll ta del av och arbeta med källmaterial.

Arkivcentrum förfogar över ett rikt material av fotografier. Här ett foto från Södra Slottsgränd i Visby taget 1895. Här har man levandegjort en svunnen stadsmiljö genom kolorering av ett svart-vitt originalfotografi som tillför en ny dimension av förståelsen av kulturarvet. (foto N. J. A. Lagergren 1895, kolorering J Backman-Jääskeläinen 2020. Något beskuren.)

²⁴ Tidig fotoprocess från 1800-talets mitt uppfunnen av fransmannen LJM Daguerre.

4.2 Scenkonst – musik, teater och dans

4.2.1 Gemensamt scenkonst

Scenkonstområdet beskrivs övergripande med områdesgemensamma utvecklingsområden och mål. Därefter följer nulägesbeskrivningar och specifika utmaningar och mål för de tre konstformerna musik, teater och dans var för sig.

4.2.1.1 Nuläge och områdesbeskrivning – Scenkonstområdet

Gotland är en region med ett rikt och levande utbud av scenkonst med, i riksjämförelser med andra länsinstitutioner, höga besökarantal²⁵. Området omfattar teater, dans och musik och bedrivs både i regional regi inom kultur-samverkansmodellen och utanför av ett stort antal fria aktörer. De regionala institutionerna är Gotlands musikstiftelse (Gotlandsmusiken) och Länsteatern på Gotland, som vid sidan av teater även har ett länsdansuppdrag.

4.2.1.2. Områdesgemensamma utmaningar - scenkonst

Utmaningar och mål beskrivna under detta avsnitt avser samtliga tre områden musik, teater och dans. Specifika utmaningar och mål utöver de här beskrivna återfinns under 4.2.2. Musik, 4.2.3 Teater och 4.2.4 Dans.

A. Breddat deltagande

▲ Vi vill

bredda det publika deltagandet och utöka medverkan av fria professionella aktörer i de regionala institutionernas verksamheter.

De regionala scenkonstinstitutionerna upplever en utmaning i att nå nya målgrupper. Trots ett stort utbud

och geografisk täckning når den offentligt finansierade scenkonsten inte alla. I princip kan sägas att institutionen når barn och äldre på ett tillfredsställande sätt, medan målgrupper som medborgare med annan kulturell bakgrund och människor i områden med sociala utmaningar samt unga vuxna nås i mera begränsad omfattning.

B. Barn och unga

▲ Vi vill

utöka och bredda kulturutbudet för barn, ungdomar och unga vuxna.

Barn och unga utgör fortsatt en prioriterad målgrupp, där den kulturgaranti som infördes 2020 blir ett verk-

tyg för att nå alla barn genom skolor och förskolor. Gotlands många konstnärliga talanger är beroende av bra utbildningsvägar, från nybörjare till hög nivå. Attraktiva utbildningar kan vara en motor till nyskapande och samtidigt motivera unga gotlänningar att stanna kvar på ön.

Marie Nilsson skrev och medverkade i Länsteaterns "Mina drömmars land - en föreställning om mi och di" (foto: Stig Hammarstedt)

²⁵ Enligt Kulturrådets statistik för regionala kulturinstitutioner i Kulturdatan

C. Lokaler och scener

▲ Vi vill

identifiera och erbjuda befintliga lokaler som kan användas för musik-, teater- och dansverksamhet.

På öns mindre tätorter och i landsbygderna finns gott om möjliga scener – om än inte verksamhetsanpassade – medan det råder en välkänt stor brist på verksamhetsanpassade och kostnadsrimliga scener för publikmöten och lokaler för repetition och egen praktik i Visby. Det under

2020 nyöppnade Gotlands kulturrum i Visby innerstad kan bli ett välkommet tillskott, såväl för mindre kulturarrangemang som för ökade möjligheter för kulturaktörer att komma i kontakt med varandra. Se även avsnitt 3.2.1.

D. Samverkan och arrangörskap

▲ Vi vill

stärka kontaktytorna och förbättra samordning och kompetensutnyttjande kulturarrangörer emellan.

Samverkan och kontaktytor mellan ideella arrangörer, fria professionella och andra aktörer på scenkonstområdet är viktiga för infrastrukturen i hela regionen, men behöver förbättras. Det behövs en bättre samordning i utbudsplaneringen för att undvika kalenderkrockar och ett bättre användande av befintlig kompetens avseende arrangörs- och producentskap. Inom de regionala institutionerna finns en avsevärd kompetens inom områden, som i högre grad och vid behov skulle kunna fungera rådgivande för

övriga aktörer. Värdefull kompetens återfinns också i riksteaterföreningarna, kulturföreningen Roxy och andra större arrangörsföreningar, i Kulturskolan och i studieförbunden. Här finns också ett behov av utökade resurser för att kunna bibehålla kontinuitet i de olika verksamheterna. Med begränsade möjligheter för lokala fria professionella kulturskapare att försörja sig på sitt konstnärskap är det av stor vikt att de större arrangörerna av scenkonst har god kännedom om och samverkar med dessa.

E. Scenkonst för utveckling och social hållbarhet

▲ Vi vill

att de regionala scenkonstinstitutionerna medverkar i arbetet med nya satsningar för en jämlik och jämställd hälsa.

Det lokala kulturlivet har en stor betydelse för den regionala utvecklingen men synligheten och de ekonomiska förutsättningarna kan förbättras. Musik, teater och dans är konstformer med ett specifikt egenvärde av stor betydelse för människor. Redan befintliga verksamheter liksom riktade

aktiviteter kan berika såväl vårdtagare som yrkesarbetande inom bl.a. vården och inom näringslivet. Konserter, föreställningar och eget deltagande kan ge vårdtagare möjlighet att uppleva och att uttrycka sig och i samspel med andra uppleva samhörighet.

4.2.2 Musik

4.2.2.1 Nuläge och områdesbeskrivning – Musik

Det gotländska musiklivet är rikt och utbudet är omfattande, både att ta del av som publik och för eget utövande. Konsertutbudet präglas av Gotlands två säsonger, sommarperioden och resterande tid, ungefär september till maj där utbudet på många sätt är olika.

Under perioden september till maj domineras utbudet av Gotlandsmusikens över 300 konserter och utbudet förstärks ytterligare av kyrkorna, studieförbunden, folkhögskolan, kommersiella aktörer och ideella arrangörer som kulturföreningen Roxy m.fl. kulturföreningar som regelbundet arrangerar konserter med ett relativt brett utbud inom flera genrer över hela ön, både i form av gästspel och med gotländska musiker. Körlivet på ön är stort och många av öns över 50 körer har flera konserter varje termin. Tonsättarskolan och Tonsättarcentrum är en injektion av ny samtida musik, likaså flera årligen återkommande arrangemang och kulturskolan inspirerar barn och unga att ta sina första steg in i musiken.

Sommartid ser musiklivet annorlunda ut och nya aktörer dyker upp. Medan mycket av den lokalt arrangerade konsertverksamheten ligger nere nås Gotland under sommaren av bokningsbolagens större turnéer. Kyrkornas konsertverksamhet är under sommarperioden omfattande och konsertutbudet har en större spridning över hela ön och på andra platser än under andra månader.

Många restauranger på ön fylls av lokal musik och erbjuder öns frilansmusiker regelbundna speltillfällen året om.

Områdets aktörer kan beskrivas som ett ekosystem inom fyra kategorier:

- professionella utövare som Gotlandsmusiken, en rad frilansmusiker, flera privata musikstudior och ett internationellt tonsättarresidens,
- ideell verksamhet med öns körer och musikgrupper,
- musikarrangörer i form av arrangörsföreningar, studieförbund, restauranger och privata produktionsbolag,
- barn-unga-utbildning med bl.a. Kulturskolan, folkhögskolan och en högskoleförberedande tonsättarutbildning.

Gotland är ett viktigt besöksmål samtidigt som inflyttning av kompetens är av vital betydelse för framtiden. Samtidskulturen och i detta fall en aktiv professionell musikscen utgör en inte oväsentlig del av såväl besöksanledning som inflyttningsbeslut.

Den regionala musikinstitutionen Gotlandsmusiken bedriver musikverksamhet som, enligt stiftelsens stadgar, ”skall vara en för Gotlands musikliv stödjande, initierande och kompletterande institution”. Konsertverksamheten utförs av tre mindre ensembler i form av en jazzgrupp, en blåsarkvintett och en brass-sextett. De kombineras återkommande med frilansmusiker vid offentliga konserter till att utgöra Gotlandsmusikens Orkester och Gotland Big Band. Gotlandsmusiken når ut över hela ön och basverksamheten utgörs av kostnadsfria aktiviteter i skolor, i vården och för daglediga på öns bibliotek samt av det årligen presenterade konsertprogrammet.

4.2.2.2 Områdesspecifika utvecklingsområden – Musik

Se även utvecklingsområden och mål under avsnittet 4.2.2 Scenkonst.

A. Talangutveckling

▲ Vi vill

utveckla och tillvarata öns musiktalanger.
på nya och yngre målgrupper.

Hur kan Gotland bättre ta hand om sina många musiktalanger? Talangerna är beroende av bra utbildningsvägar, från nybörjare till högre nivå, där kulturskola, gymnasiets estetiska program, folkhögskola, kulturföreningar och den för Sverige unika Gotlands Tonsättarskola bidrar. Musik behöver lyssnare - hur kan vi säkerställa att musiken har en publik även i framtiden? Gotlandsmusiken har funnits med i initierandet av ett nätverk för ung musik och arbetar idag mot ungdoms-målgrupperna genom ungmusiktävlingen Imagine, genom medverkan i andra orkestrar och i socialt utsatta områden.

Sångglädje från två av deltagarna vid 2020 års uttagning till ungdomsmusiktävlingen Imagine, Mira Fehling och Maximilian Ferdinand.
(foto: Anna Ericsson)

Motsatt sida: Basisten Josef Karneback på Visby Jazzklubb (foto: Roland Hejström)

4.2.3 Teater

4.2.3.1 Nuläge och områdesbeskrivning – Teater

Teaterverksamheten på ön är omfattande. Här finner vi ett antal fria teatergrupper på både professionell och amatörnivå, ett antal frilansande professionella skådespelare, flera arrangörsföreningar och flera revysällskap. De professionellt verkamma behöver turnera utanför Gotland för att klara sin försörjning. Arrangörsledet har en stor betydelse för hur teatern på Gotland når ut till landsbygderna och här är riksteaterföreningar, bygdegårdar m.fl. arrangörsföreningar en viktig resurs.

Länsteatern på Gotland är den organisation inom kultursamverkansmodellen som har ansvar för professionell teater. Länsteatern producerar professionell teater för barn, unga och vuxna. För att ge invånarna en större bredd i repertoaren kompletteras de egenproducerade föreställningarna med nationella gästspel

på Länsteaterns scen i Visby. Totalt ges cirka 180 föreställningar per år, varav drygt hälften riktar sig till gruppen barn och unga. Under våren har Länsteatern en större egenproducerad produktion, ofta med sin återkommande stilriktning; musikteater, och under hösten presenteras gästspel på hemmascenen medan teatern turnerar i landsbygderna, i bygdegårdar och i andra lokaler såsom kyrkor och köpcentra. Inriktningen är bred teater på en professionell nivå med förankring hos hela länets befolkning.

Länsteatern är huvudman för en scenkonstkonsulent med främjandeområdena teater, dans och musik. Scenkonstkonsulenten är en resurs för hela regionen och dess teaterverksamhet. Scenkonstkonsulenten identifierar och driver frågor kring hur man kan utveckla teaterns roll i regionen och har ett främjande uppdrag.

4.2.3.2 Områdesspecifika utvecklingsområden – Teater

Se även utvecklingsområden och mål under avsnittet 4.2.2 Scenkonst.

Breddat deltagande

▲ Vi vill

bredda deltagandet och stimulera till konstnärlig förnyelse och kvalitativ utveckling inom teaterområdet.

All regional kulturverksamhet ska ha en god geografisk spridning i länet och god tillgänglighet. Gemensamt för teaterområdet är behovet av att nå en bredare publik. Gotland erbjuder i dagsläget ett relativt stort och varierat utbud av teater.

Viktiga faktorer för att bredda deltagandet är att se över dels bredden av representation och mångfald på scenen, dels den fysiska och mentala tillgängligheten till olika arrangemang.

Ett brett teaterutbud med hög kvalitet där barn och unga både får ta del av teater och själva vara aktivt skapande är grundläggande och en förutsättning för att bibehålla en återväxt inom teaterområdet. En utmaning i hela det gotländska kulturlivet är att vi ser ett glapp i utbudet för unga vuxna, både på scenen, i salongen och när det gäller utbildningsvägar och arbetstillfällen. Konstnärligt begåvade unga vuxna lämnar ofta Gotland för att söka sig till scener och utbildningsvägar på andra orter. Här finns en stor risk för ett kompetenstapp och för en minskad dynamik i det lokala kulturlivet. Här är Länsteaterns scen betydelsefull. Flera unga gotländska scenaktörer har gjort sin debut här och även kommit tillbaka senare i sin karriär.

Utbudet av teaterföreställningar i olika former behöver breddas och för att nå en ny publik behöver vi även se över hur vi kan arbeta för att de teaterföreställningar som visas når ut till fler. Jämlikhet ska beaktas i beslut och likvärdiga möjligheter till inflytande och delaktighet ska säkerställas.

Motsatt sida: Manusförfattaren Eva Sjöstrand och regissören Kickan Holmberg i föreställningen "Samma ull" på Länsteatern 2019 (foto: Roland Hejdström)

4.2.4 Dans

4.2.4.1 Nuläge och områdesbeskrivning – Dans

Dansområdet är ett konstområde med svag infrastruktur i avsaknad av en egen institution och med få utbildningar och få professionellt verksamma dansare. Kursverksamhet för dans finns inom kulturskola, privat dansskola samt inom studieförbunden. En bärande del för att erbjuda den gotländska publiken professionell dans är även de ideella arrangörsleden. Kulturrenheten och kulturskolan i Region Gotland har även en viktig del i att stärka dansområdet, med satsningar som Skapande skola och bokningar och inköp av skolföreställningar inom området dans. Civilsamhället är också en förutsättning för ett levande dansliv. Både föreningsliv, nätverk och eldsjälar är viktiga bärare av dansen i länet. Amatörkultur och det ideella arrangörskapet bidrar med ökade möjligheter till dansupplevelser och eget skapande. Till området

kan också räknas det närbesläktade området (ny)cirkus och andra gränsöverskridande sceniska rörelse-uttryck.

Länsteatern har sedan 2013 ett länsdansuppdrag som omfattar professionella dansgästspel samt egenproducerade dansföreställningar. Uppdraget stödjer även olika regionala satsningar inom dans med ekonomiska, tekniska och praktiska resurser.

För dansfrämjande verksamhet finns i nuläget en danskonsulent samt en scenkonstkonsulent. En viktig del i arbetet är att skapa kanaler mellan den breda basen av amatörverksamhet, dans i skolan, dans inom föreningslivet och det professionella danslivet med institutioner, ensembler och fria utövande koreografer och dansare.

4.2.4.2 Områdesspecifika utvecklingsområden – dans

Se även utvecklingsområden och mål under avsnittet 4.2.2 Scenkonst.

A. Barn och unga

▲ Vi vill

att barn och unga ska ha goda möjligheter att uppleva dans och att dansa själva.

Barn och unga behöver möta dans på olika sätt redan i skolan. Även om det idag erbjuds ett relativt stort ut-

bud av kultur till skolorna är endast en liten del av det dans. Danskonsulenterna i samarbete med regionen har på senare år anordnat sommarjobb för unga dansare; en viktig satsning för att skapa sammanhang och jobb för unga dansintresserade.

B. Samverkan

▲ Vi vill

stärka infrastrukturen för dansområdet.

För ett fruktbart utvecklingsarbete inom dansområdet behövs prioritering, en stärkt infrastruktur och samarbeten. Därför är det av största vikt att hitta fler samarbetsformer för att stärka dansens roll på Gotland och det är angeläget att vi fortsätter att skapa tillfällen för publiken att möta dans. Därför behövs arrangörsutveckling för dansarrangörer, anpassade lokaler samt stärkta strukturer för en tydlig informationssam-

ordning. Det är fortsatt viktigt att Länsteatern samverkar med fria dansaktörer för att stötta den lokala dansen och att hitta synergieffekter mellan de verksamheter som finns idag och nya vägar till att samnyttja befintliga resurser. Vi behöver undersöka möjligheter att tillföra nya resurser samt fortsätta att vidareutveckla det nationella dansresidenset för att öka den konstnärliga närvaron och stimulera till ökat utbyte nationellt.

Motsatt sida: Sommaren 2020 anordnade kulturkonsulenterna inom dans- och musikområdet sommarjobb för ungdomar.
(foto: Anna Ericsson)

4.3 Bildkonst

4.3.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Bildkonstområdet är en resurs för Gotland, både för boende och för besökare. Ön hyser ett stort antal aktörer på bildkonstområdet: här verkar många enskilda bildkonstnärer och konsthantverkare, här finns Gotlands konstmuseum och en privat driven konsthall, ett internationellt konstnärresidens samt privata och konstnärdrivna museer, gallerier och ateljéföreningar.

Under vinterhalvåret är konstscenen koncentrerad framför allt till Visby, men under sommarmånaderna växer utbudet för konstpubliken och antalet utställningar mångdubblas med en bra spridning över ön. På Gotland verkar ett stort antal aktiva bildkonstnärer, men endast ett fåtal har sin huvudsakliga utkomst från sitt konstnärskap. Dessutom finns ett mycket stort antal konsthantverkare och designföretag i olika yrken i gränslandet mellan konst-konsthantverk-form-design (se avsnitt 4.4 Slöjd, form och design).

Byggnaden Gotlands konstmuseum håller från hösten 2019 stängt tills vidare p.g.a. brister i inomhusklimatet. Utställningsverksamhet sker istället i Fornsalens lokaler och i andra lokaler på ön. Samtidigt som situationen för Gotlands konstscen är bekymmersam finns även positiva signaler. Flera pop-upp händelser, tillfälliga utställningsarenor, har den senaste tiden stimulerat konstscenen. Ett mer mobilt arbetssätt utvecklas och flera samverkansprojekt mellan institutioner och det fria konstlivet pågår.

Gotland var den första kommunen i Sverige att 1957 anta den så kallade 1 %-regeln för offentlig gestaltning. Tack vare detta beslut når den offentliga konsten dagligen stora delar av Gotlands befolkning, framför allt i offentliga lokaler och på allmänna platser.

I Region Gotlands konstsamling finns cirka 5 500 verk, stationära eller flyttbara, som kräver förvaltningsövervakande samverkan. Gotlands museum har genom uppdrag från Region Gotland ansvar för att tillgängliggöra, vårda, samordna och hantera konstsamlingen. Verken är tillgängliga på centrala platser i vår vardag, t.ex. i skolor, i vårdmiljöer och på arbetsplatser för att ge karaktär, mervärden och upplevelser. Konsten i det offentliga rummet är identitetsskapande och speglar vår kultur och vår historia, som ett framtidens kulturarv. Två intressanta projekt är en satsning på Konsten i världsarvet och projektet Stadsutveckling Visborg. Det senare beskrivs under kapitel 4. Arkitektur.

Motsatt sida: Körsbärgårdens konsthall i Sundre och Bergmancenter på Fårö arrangerar årligen, med stöd från Allmänna arvsfoden, en skapande konstverkstad för barn. (foto: Region Gotland)

4.3.2 Utvecklingsområden

▲ Vi vill

att Gotlands konstmuseum ska stärka sin roll som en vital mötesplats och konstnärligt nav med högkvalitativa utställningar i ändamålsenliga lokaler och med utökad program- och pedagogisk verksamhet.

att den gotländska konstscenen ska vara vital med ett ökat antal aktörer och besökare och stimulera till eget skapande

att bildkonsten ska samverka med andra samhällsaktörer för att bidra till samhällsutvecklingen och eftersträva ett breddat deltagande.

att nya utbildningar inom konstområdet etableras och att tillgången till fortbildningar förbättras för en ökad kunskapsnivå bland aktiva konstnärer, offentlig förvaltning och politik.

etablera nya samarbeten kring den konstnärliga gestaltningen i offentliga miljöer och säkerställa det långsiktiga underhållet av offentliga verk.

utarbete riktlinjer kring förvaltningen av regionens offentliga konst.

Konstscenen på Gotland är i ett skede av förändring. Många enskilda aktörer har ekonomiska utmaningar att bemästra när det begränsade offentliga stödet inte är tillräckligt för att genomföra önskad verksamhet. Ett ateljéstöd efterfrågas liksom höjda verksamhetsanslag och bättre anpassade arenor för visning av samtidskonst. Bildkonsten når relativt begränsade grupper och en utveckling behövs för att bredda deltagandet. Vidare finns stora vinster av att tidigt i byggnadsprocesser och i samhällsplanering och stadsutveckling involvera konstnärliga kompetenser.

Gotlands museum utreder i nära samråd med Region Gotland olika alternativ för att åstadkomma ändamålsenliga lokaler för utställning av bildkonst. Under tiden frågan utreds bedrivs verksamheten i andra lokaler inom museet samt mobilt på andra platser och i samarbete med andra aktörer.

Den pedagogiska verksamheten vid konstmuseet behöver förstärkas för att bättre nå ut till barn och unga och för att presentera ett bredare utbud av offentliga program för konst-publiken. Eftergymnasiala konstnärliga utbildningar saknas på Gotland. Det finns också behov av en översyn av förvaltningen av den offentliga konsten och ytterligare resurser för att säkerställa underhållet av offentliga verk.

4.4 Slöjd, form och design

4.4.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Området omfattar verksamheter inom slöjd, traditionellt hantverk, konsthantverk och design. Gränserna mellan bildkonst, konsthantverk, form och design är inte självklara varför vissa verksamheter även omfattas av avsnittet 4.3 Bildkonst.

Slöjd och traditionella hantverkskunskaper är även en viktig del av vårt immateriella kulturarv där insatsen inte bara bör ses i förhållande till antalet utövare utan snarare som program för att bevara och skapa förståelse för olika hantverkskunskaper; även de som inte är kommersiellt efterfrågade och riskerar att glömmas bort. Slöjd är ett levande kulturarv och en folkrörelse som speglar sin samtid och den mångfald som finns på Gotland.

Gotland har en attraktionskraft för såväl en formintrasserad allmänhet som professionella aktörer. Slöjd, konsthantverk och design är viktigt som både kulturarv och näring. Många företag jobbar med keramik, glas, betong, trä, ull och skinn. Många har slöjd som bisyssla och ännu fler slöjdar av hjärtats lust. Det är ett stimulerande fritidsintresse som kan bidra till social hållbarhet och ökad folkhälsa. Professionella utövare i gränslandet mellan slöjd, konsthantverk och småskalig design bidrar till tillväxt inom både produktion och besöksnäring och med hela världen som marknad.

Föreningen Svensk Form arbetar regionalt för att engagera gotländska företag i att lyfta designfrågorna men också genom att arrangera aktiviteter för form- och design-

intresserade. Gotland är bas för flera företag med starka varumärken som arbetar med småskalig design. Några har egen tillverkning, men de flesta arbetar mot underleverantörer i form av småskalig produktion av varor och tjänster, ibland med hela världen som marknad. Här finns relativt många mindre hantverksföretag som arbetar på varierande teknisk nivå, ofta relaterade till byggsektorn.

Länets hemslöjdsförening är den största föreningen för slöjdare och intresserad allmänhet. Därtill finns ett flertal föreningar som berör området slöjd och även föreningar med intresse för historiska hantverk. Dessutom finns ett stort antal vävstugor, stickcaféer och andra handarbetsgrupper, ofta organiserade via studieförbunden.

Gotlands museum är sedan 2015 huvudman för området och för två slöjd- och formkonsulenter. I konsulenternas främjandeuppdrag ingår att arbeta med slöjd som kulturform, med näringsutveckling av samtida konsthantverk och småskalig design samt att dokumentera och tillgängliggöra det immateriella kulturarvet. Målgrupper är såväl barn som vuxna och såväl amatörer som professionella utövare. Konsulenterna samverkar med föreningar och studieförbund på Gotland samt ingår i nationella, interregionala och internationella nätverk och samarbeten.

4.4.2 Utvecklingsområden

A. Kompetensutveckling

▲ Vi vill

utveckla och förädla kompetenser inom slöjd-, form- och designområdet.

bidra till kunskapsfördjupning inom traditionell hantverkskunskap med koppling till gotländska material och historia.

En stor utmaning är att stärka kompetensutvecklingen bland annat inom marknadsföring samt att främja möjligheter att producera, visa och sälja slöjd, form och designprodukter. För detta behövs fysiska platser

runtom på ön och en tydligare arena i form av ett designcentrum och Makerspace där aktörer inom slöjd, form och design kan utbyta erfarenheter och kompetenser, ha verkstäder, arbetslokaler och utställningsverksamhet.

En sådan plats kan också fungera som en plattform för andra aktiviteter som workshops, föreläsningar och nätverksbyggande i syfte att synliggöra slöjd, konsthantverk och design och göra dessa tillgängliga för allmänheten.

En annan utmaning är att vidmakthålla och fördjupa kunskaper inom slöjd och traditionella hantverk med koppling till gotländska material, hållbarhet och historia. Den kursverksamhet som bedrivs av olika studieförbund och föreningar är viktig i detta sammanhang, liksom den textila hantverksutbildning som finns på Gotlands folkhögskola. Viss fortbildning inom områdena trä och

keramik bedrivs av Hantverksrådet. Utbildningar inom slöjd och konsthantverk är grundläggande för att skapa en god dynamik inom området.

En infrastruktur för Gotland som designregion behöver utvecklas i form av nya utbildningar. Ett designprogram med entreprenörskap som möjlig inriktning skulle kunna utgöra en bas för olika utvecklingsfrågor och möta utmaningen att koppla samman det befintliga näringslivet med designområdet. Att skapa strukturer som förbättrar symbiosen mellan gotländskt industrihantverk, innovatörer, designers och entreprenörer, är ett utvecklingsområde.

B. Breddat deltagande

▲ Vi vill

bredda deltagandet genom att öka intresset för slöjd, form och design.

Medelåldern bland utövarna är relativt hög och det är en utmaning att öka intresset för området hos barn och unga, samt att främja ungdoms företagssamhet och förnyring i branscherna. Inom det

pedagogiska arbetet finns behov av ett närmare samarbete mellan konsulenter och grundskola samt med ungdomar och unga vuxna på deras fritid.

C. Samverkan

▲ Vi vill

inspirera till en ökad samverkan mellan aktörer.

Aktörer inom områdena slöjd, form och design och även bildkonst behöver mötas för att komma till sin rätt och utvecklas. Det gör området komplext men också fullt av möjligheter. Slöjd är ett kunskapsområde och ett kulturarv som också angår konsthantverket och produktion inom småskalig design. Gotländsk slöjd, form och design har stor betydelse för varumärket Gotland

och är viktiga besöksanledningar. I avsikt att ta tillvara det stora intresset för gotländsk form och design från besökare finns ett stort behov av en närmare samverkan inom området och mellan företrädare för form- och designområdet och besöksnäringen.

D. Strategiskt arbete

▲ Vi vill

stärka området genom att utforma långsiktiga strategier.

Områdena slöjd, form och design behöver mötas för att komma till sin rätt och utvecklas. Det gör området komplext men också fullt av möjligheter. På så sätt blir slöjd ett kunskapsämne/område som också angår konsthantverket och produktion inom småskalig design.

En keramiker i vardande... Bild från verksamhet inom Skapande skola. (foto: Region Gotland)

4.5 Arkitektur och gestaltad livsmiljö

4.5.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Arkitekturen på Gotland är utmärkande på flera olika sätt. Bebyggelsen i världsarvet Hansestaden Visby är ett samlat unikt kulturarv av äldre byggnadsepokers sten- och träarkitektur, från medeltid till tidigt 1900-tal, och även arkitektur från 1900-talet och 2000-talet. Över hela ön finns de många medeltida sockenkyrkorna. Kulturmiljöer som fiskelägen och gårdsmiljöer, likväl som det karakteristiska gotländska landskapet, inspirerar idag både arkitekter och kulturhantverkare till en regionalt särpräglad tolkning av en samtida arkitektur. Modern arkitektur och design är en allt viktigare regional identitets-skapande faktor.

Framtagna regionala eller kommunala strategier inom arkitektur finns primärt inom samhällsbyggnadsområdet. Gestaltungs- och bebyggelsestrategier utvecklas i kommunala planeringsdokument som översiktsplaner, detaljplaner och i byggnadsordningen för Visby innerstad. Någon samlad arkitekturpolitisk strategi är ännu inte framtagen, men ett uppdrag är givet av regionfullmäktige att ta fram en arkitekturstrategi för Gotland. Detta uppdrag syftar till att verka för att stärka arkitekturområdet.

När en region aktivt arbetar för en attraktivare bebyggd miljö kan detta ge positiva konsekvenser för regionens attraktivitet som bostadsort, besöksmål och etableringsort. Gotland är en region med goda förutsättningar att utifrån de fantastiska kulturmiljöer och högklassiga samtida arkitekturprojekt som redan finns här bygga vidare på arkitektur som en central faktor för regionens utveckling. En kommunal arkitekturstrategi kan ange riktlinjer för hur Region Gotland kan stärka arkitekturområdet och involvera arkitekter och

formgivare på nya sätt i utvecklingen av våra fysiska miljöer. Främjande av innovativa arkitekturprojekt kan exempelvis ge input till nya bostadsformer och fysiska mötesplatser. Ökad samverkan inom arkitektur- och designområdet och med bild- och konstområdet skulle sannolikt leda till synergieffekter och berika båda områdena.

Det finns många yrkesverksamma på Gotland inom arkitektur- och designområdet. Flertalet är företagare inom kulturella och kreativa näringar eller inom byggsektorn. Region Gotland har arkitektjänster kopplat till samhällsplaneringsområdet, exempelvis stadsarkitekt och stadsträdgårdsmästare, bygglov- och planarkitekter. Byggnadsantikvarisk kompetens kompletterar arkitekterna med kunskap om kulturmiljöer.

Konst i stadsutvecklingsprojekt

Under 2020 inleddes ett samarbete där ett antal konstnärer redan i planeringsskedet involverades i arbetet med utvecklingen av den nya stadsdelen Visborg. Uppdraget handlar om att tillföra nya dimensioner i planeringen genom att konstnärer kommer att medverka och inspirera i stadsutvecklingsarbetet. Målsättningen är att utvalda teman ska kunna ges nya dimensioner genom samarbetet med konstnärerna, Baltic Art Center och med Statens Konstråd. Att involvera konstnärer väldigt tidigt i planeringsfasen av ett nytt bostadsområde är att bryta ny mark och förhoppningen är att konstnärerna kan ge nya perspektiv i utvecklingen av stadsdelen till en levande och hållbar ny stadsdel.

Motsatt sida: En interiör från den nyligen renoverade gården Takstains i Lärbro socken. Takstains är en mäktig gammal Gotlandsgård där det äldsta boningshuset har anor från medeltiden. Här bodde en gång den mäktiga hövdingen "Takstainarn" som numera sägs spöka på gården. Under 2018 spelades tv-serien "Den inre cirkeln" in här. (foto: Stig Hammarstedt)

Gestaltad livsmiljö

2018 antog riksdagen politiska mål för arkitektur-, form- och designområdet. Propositionen "Politik för gestaltad livsmiljö" tar ett helhetsgrepp om arbetet med den gestaltade livsmiljön och utgör en samlad nationell arkitekturpolicy. Propositionen trycker på att den gestaltade livsmiljön berör många politikområden och därför är samverkan och samarbete centralt. Samverkan behövs för att olika perspektiv ska kunna belysas och är, enligt regeringen, enda sättet att skapa helhetssyn.

Riksdagen antog samtidigt följande mål för arkitektur-, form- och design: "Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön."

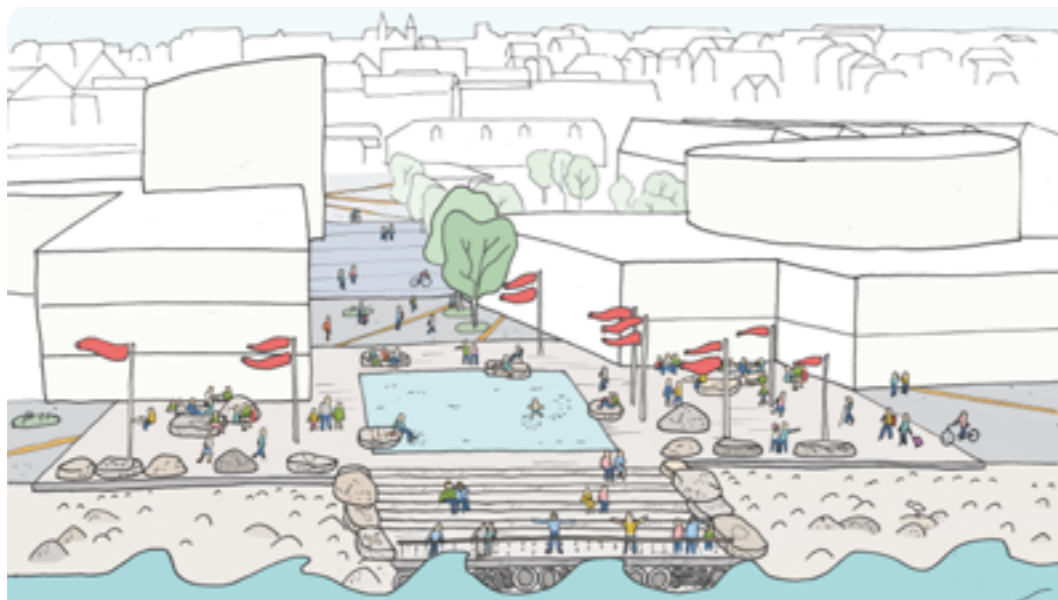
4.5.2 Utvecklingsområden

▲ Vi vill

stärka arkitekturområdet och att uppnå en utökad regional samverkan inom stadsbyggnads- och arkitekturområdena.

Ett tydligt fokus på kulturens behov och förutsättningar i kommande samhällsplanering kan skapa nya möjligheter för kulturmötesplatser i stadsutvecklingsområden och utvecklingsplaner. En utökad samverkan inom stadsbyggnads- och arkitekturområdet är ett utvecklingsområde och framtagande av ett övergripande strategiskt dokument skulle säkra inriktningen i det långsiktiga arbetet. Behov finns av utbildningsinsatser, exempelvis riktade utbildningsinsatser

till tjänstepersoner och politiker, företrädare för näringsliv och kulturliv i form av seminarier och utställningar med syfte att sprida kunskapen om arkitektur i samhället. Samverkan inom arkitektur med skola, utbildning och forskning är också ett viktigt utvecklingsområde. Den offentliga arkitekturkompetensen på Region Gotland bör i högre grad verka även inom det regionala utvecklingsområdet, och i olika samverkansuppdrag med medborgare, kultur och näringsliv. Resursfrågan är en utmaning att hantera då stadsarkitektkompetensen idag är starkt uppknuten till samhällsbyggnadsfrågorna i den primärkommunala verksamheten.

"Havstorget" Inre hamnen, Visby, gestaltningskoncept. (bild: URBIO landskapsarkitekter)

4.6 Bibliotek och läsfrämjande

4.6.1 Bibliotek och läsfrämjande

Regional biblioteksverksamhet inom kultursamverkansmodellen handhas av Gotlands länsbibliotek, som från och med 2015 också ansvarar för områdena läsfrämjande och litteratur. Gotland är en region och en kommun, därför arbetar inte länsbiblioteket med folkbibliotekssamverkan mellan kommuner utan direkt mot kommunens egna folkbibliotek. Målen och aktiviteterna för perioden är gemensamma för läns- och folkbiblioteken.

Genom sitt breda litteratur- och kunskapsförmedlande uppdrag är de primärkommunala folkbiblioteken en del

i infrastrukturen för demokrati och social hållbarhet. Biblioteken har en unik närhet till invånarna i deras lokalsamhällen och bidrar till människors lärande, personliga utveckling och delaktighet i samhället. Verksamheten tar sin utgångspunkt i UNESCO:s folkbiblioteksmanifest samt FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna och regleras av bibliotekslagen. Enligt lagen ska biblioteken verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning, främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning, forskning och kulturell verksamhet i övrigt²⁶.

Högläsning på Almedalsbiblioteket en varm sommardag i augusti 2020. (foto: Anna Ericsson)

4.6.2 Nuläge och områdesbeskrivning

Folkbiblioteken på Gotland utgörs av Almedalsbiblioteket som är huvudbibliotek, nio distriktsbibliotek spridda över ön samt en bokbuss. Huvudbiblioteket är ett integrerat folk- och universitetsbibliotek knutet till Uppsala universitet Campus Gotland. Två distriktsbibliotek är integrerade folk- och skolbibliotek. Uppsala universitetsbibliotek driver även lasarettets medicinska fackbibliotek på uppdrag av regionens hälso- och sjukvårdsförvaltning med personal från huvudbiblioteket.

4.6.3 Utvecklingsområden

A. Bibliotek för alla – breddat deltagande

▲ Vi vill

att biblioteken ska vara angelägna och tillgängliga för alla.

Folkbiblioteken ska vara geografisk, fysisk och socialt tillgängliga för alla och anpassade till kommuninvånarnas behov. Särskilt prioriterade grupper i bibliotekslagen är barn och unga, personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och personer med annat modersmål än svenska. För att öka förtroendet och användandet hos flera grupper och stimulera till delaktighet krävs att biblioteken utvecklar sin verksamhet och sina metoder genom att ställa frågor i lokalsamhället, undersöka olika målgruppers vanor och behov, bjuda in till medskapande samt arbeta uppsökande och nätverkande. Ett strategiskt kommunikationsarbete krävs för att nå

B. Läsförämjande

▲ Vi vill

arbeta aktivt med läsförämjande metoder som bidrar till att främja gotlänningarnas läslust och läsutveckling.

Läsförämjande är en basfärdighet och en förutsättning för att kunna delta i och påverka samhället vi lever i. Barns och ungdomars dagliga läsning av böcker och tidningar minskar och har för ungdomar mer än halverats under

Länsbiblioteket är en regional utvecklingsavdelning som främjar folkbibliotekens samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet genom omvärldsbevakning, insatser för kompetenshöjning, kvalitets- och verksamhetsutveckling, projekt och insatser för kvalitets- och verksamhetsutveckling, nätverkande och samarbeten internt och externt. Länsbiblioteket ansvarar även för regionens taltidning för personer med läsnedsättningar.

ut till målgrupper med olika behov. Processer för att genomföra detta har inletts genom projektet ”Stärkta bibliotek” och nya kompetenser, metoder och verksamheter ska implementeras och utvecklas vidare i bibliotekens ordinarie verksamheter.

Biblioteken behöver säkerställa att barnkonventionen uppfylls och implementeras i verksamheterna. Alla ska känna sig välkomna och väl bemötta på biblioteken och metoder för detta måste säkras. Biblioteksrummen är viktiga och sociala mötesplatser och möjligheter ska finnas för allmänheten att arrangera möten och öppna evenemang på biblioteken.

en sexårsperiod²⁷. Det finns också stora skillnader i likvärdigheten mellan grupper vad gäller såväl läsförståelse som läsintresse, främst skillnader relaterade till kön och socioekonomisk bakgrund²⁸.

Enligt de nationella läsförämjandemålen ska alla i Sverige, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en

god läsförämjande och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet. Läsförämjande behöver förbättras, fler än idag behöver regelbundet kunna ta del av fack- och skönlitteratur och kunskapen om läsningens betydelse för utbildning, bildning och delaktighet i samhället behöver öka.²⁹

Folkbiblioteken har ett viktigt uppdrag att främja läsning och tillgång till litteratur. Det läsförämjande arbetet kan riktas mot hela befolkningen men särskilt gentemot barn och unga, personer med funktionsnedsättningar och personer med annat modersmål än svenska. Tidiga familjestödjande språk- och läsförämjande insatser är ett evidensbaserat sätt att arbeta

C. Digital kompetens och delaktighet

▲ Vi vill

öka allmänhetens digitala delaktighet, kompetens och medie- och informationskunnighet genom att utveckla den egna personalens digitala kompetens.

Digital kompetens tillhör numera de grundläggande kompetenserna som alla måste ha för att kunna delta i samhället på lika villkor. I Sverige ska alla kunna utveckla sin digitala kompetens och använda digitala verktyg.³² Men vissa grupper i samhället har svårare att ta till sig digital teknik och använda sig av digitala tjänster.

Att i dag befinna sig i digitalt utanförskap är att också befinna sig i ett samhällsligt utanförskap eftersom så stor del av samhällstjänsterna nu digitaliserats. Antalet opålitliga informationskällor ökar allt mer,

förebyggande och utjämnande³⁰. Projektet ”Bokstart” har prövat metoder för detta under 2018-2020 och dessa ska implementeras i ordinarie verksamheter under planperioden. Samarbetet mellan folk- och skolbiblioteken kan stärkas och samverkan kring kompetensutveckling kan utvecklas. Läsning av skönlitteratur har också visat sig ha hälsofrämjande effekter och metoder kring detta finns utvecklade i en bibliotekskontext³¹.

för individen kan det vara svårt att skilja sant från falskt. Biblioteken har en viktig roll att stärka tillgången till pålitlig information och sprida kunskap om hur man söker och värderar information och utövar källkritik. (se även 3.1.5)

Att öka den digitala kompetensen samt främja medie- och informationskunnighet (MIK) och digital delaktighet hos kommuninvånarna i olika åldrar ingår i folkbibliotekens uppdrag. Detta förutsätter digital kompetens, medie- och informationskunnighet samt ett pedagogiskt förhållningssätt hos bibliotekspersonalen. Det nationella projektet ”Digitalt först – med användaren i fokus” har arbetat med bibliotekspersonalens kompetensutveckling i dessa frågor under åren 2018-2020. Detta arbete behöver fortsätta och utvecklas även efter projektiden.

27 Ungar och medier, Statens medieråd 2019

28 Prop 2013/14:03 Läsa för livet, Kulturdepartementet

29 Främja läsning: handlingsplan för läsförämjande, Kulturrådet 2019

30 Dags att höja ribban: samverkan för små barns språkutveckling, Kerstin Rydsgö, Region Halland, 2015

31 Cecilia Pettersson, ”Women’s experience of reading fiction while on sick leave”, Ingår i: LIRjournal; 2016:6

32 Skr 2017/18:47 Digitaliseringsstrategi för ett hållbart digitaliserat Sverige

4.7 Litteratur

Litteratur är en egen konstform, den är språk- och kulturbärande, stimulerar empatiska förmågor och bildar förutsättningar för demokrati och yttrandefrihet. Genom litteraturen kan varje människa få del av andras berättelser men också få tillgång till sin egen. Alla gotlänningar ska ha möjlighet att ta del av litteratur av god kvalitet men också möjlighet att själva skapa litteratur. Detta gäller särskilt barn och unga. Det behövs en mångfald av röster i litteraturen som i högre grad speglar befolkningen. För

att stärka litteraturen som konstform behöver de litterära aktörerna samverkansmöjligheter, bättre villkor samt större möjligheter att nå ut till allmänheten. Region Gotland kan stärka konstformen genom att samordna, samverka, synliggöra och stödja aktörer, processer och infrastrukturer inom området.

4.7.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Det litterära fältet har många aktörer på Gotland; professionella utövare, amatörer, förmedlare och mottagare. Bland de professionella utövarna finns författare, manusförfattare, dramatiker, skribenter, journalister, översättare, illustratörer, serietecknare m.fl. Bibliotek, studieförbund, litterära sällskap, bokhandlare och antikvariat förmedlar litteratur och främjar läsandet. Förlag, föreningar, hembygdsförbundet och Gotlands museum m.fl. ger ut litteratur. Teateruppsättningar med litterär grund skapas. Folkhögskolan har en skivlinje. Den professionella litteraturens utveckling gynnas av tillgången till Östersjöns författar- och översättarcentrum, ett internationellt centrum för författare och översättare. Det finns sålunda gott om aktörer men det saknas organisatoriska förutsättningar, strukturerade samarbetsformer och en regional strategi för konstområdet.

Länsbiblioteket ansvarar för litteraturområdet i samverkan med andra. Länsbiblioteket fördelar tryckningsstöd till litteratur vars innehåll har tydlig anknytning till Gotland. Sedan flera år anordnas också en lokal bokmessa

tillsammans med författare, bokförlag, bokhandlare och litterära sällskap m.fl. Punktinsatser har gjorts men i avsaknad av resurser har ingen löpande strategisk verksamhet kunnat bedrivas. En förutsättning för många av aktiviteterna i planen är att området får ekonomisk förstärkning eller att det görs interna omprioriteringar.

Under 2020 genomfördes en kartläggning av litterärt verksamma på Gotland och deras behov. Genom kartläggningen uttrycker de litterära aktörerna behov av samverkansmöjligheter, bättre villkor samt ökade möjligheter att nå ut till allmänheten. Rapporten utmynnande i ett antal förslag varav flera tas upp som strategier och aktiviteter i denna plan.

Motsatt sida: Läsförmåga är en basfärdighet och en förutsättning för att kunna delta i och påverka samhället vi lever i.
(foto: Almedalsbiblioteket)

4.7.2 Utvecklingsområden

A. Organisatoriska förutsättningar

▲ Vi vill

stärka litteraturen som konstform genom att samordna, samverka, synliggöra och stödja aktörer, processer och infrastrukturer inom konstområdet.

För att kunna stärka litteraturen som konstform och genomföra kulturplanens aktiviteter för området behövs organisatoriska förutsättningar, framförallt genom en personalresurs på länsbiblioteket. I kartläggningen framkommer att ett nätverk för litterärt verksamma som sammankallas av regionen vore värdefullt och nödvändigt för utvecklingen inom området.

B. Synliggörande

▲ Vi vill

att den gotländska litteraturen och dess aktörer blir mera synliga för gotlänningarna.

Ett led i arbetet med att stärka konstformen är att synliggöra litteraturen och dess aktörer för läsarna, allmänheten och uppdragsgivarna. Återkommande evenemang om litteratur, författarskap och texter behövs för att öka synligheten och dialogen med läsarna i olika litterära arenor som biblioteken, bokhandeln,

antikvariat, teatrar och Författar- och översättarcentret. Med samverkan och samordning kan mer regelbundna litterära arrangemang utvecklas och scener skapas och olika litterära genrer och aktörer ta plats. Med ett vidgat textbegrepp kan definitionen av litteratur utvidgas och gränser mellan olika konstformer suddas ut. Litterära evenemang kan även rymma t.ex. sång- och raptexter, spoken word och muntligt berättande.

C. Goda villkor för litterärt verksamma

▲ Vi vill

att litterärt verksamma har goda arbetsvillkor.

En förutsättning för att litteraturen som konstform ska utvecklas är att de litterärt verksamma har goda villkor. I kartläggningen ger flera författare uttryck för att de sällan arvoderas efter Författarförbundets rekommendationer. Insatser kan göras för att sprida

kunskap till uppdragsgivare om ords värde och avtalsenliga ersättningar. Regionen kan också sammanställa information om bidrag, stipendier och projektmedel möjliga att söka för litterärt verksamma samt ge råd vid ansökningsförfarandet.

D. Talangutveckling samt barn och ungas litterära skapande

▲ Vi vill

främja talangutveckling och inspirera barn och unga till eget litterärt skapande.

Det ska finnas möjligheter för den som vill uttrycka sig i skrift att utveckla sitt skapande. Insatser behöver göras för att öka mångfalden av röster i litteraturen så att den i högre grad speglar befolkningen. Skrivande ska här

ses i vid bemärkelse och kan också inkludera sång- och raptexter, manuskrivande för film, spel och teater m.m. Upplägg och marknadsföring av dessa insatser gentemot barn och unga måste målgrupps- och behovsanpassas för stor spridning i deltagandet.

4.8 Film och rörlig bild

4.8.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Gotland är en aktiv och attraktiv filmregion inom såväl filmkulturell verksamhet som professionell filmproduktion. Filmområdet är rikt både till omfång och innehåll och här finns många aktörer: det regionala resurscentret Film på Gotland, den regionala filmfonden Gotlands Filmfond och flera privata aktörer. Skolbioverksamhet har funnits på Gotland sedan 1992. På utbildningsområdet finns två filmutbildningar på Gotlands Folkhögskola och ett filmpedagogiskt arbete som bedrivs främst av Kulturskolan, Film på Gotland och Bergmancenter på Fårö. Det finns tolv biografier varav sex är aktiva året runt, sex filmstudioföreningar, Bergmancenter på Fårö och konstnärsresidenset Bergmångårdarna på Fårö. För den regionala filmverksamheten inom kultursamverkansmodellen ansvarar Film på Gotland.

I början av 2018 antog regionfullmäktige en filmstrategi för Gotland som gäller till och med 2023. Syftet med strategin är att definiera en gemensam väg för filmaktörerna på Gotland³³. Strategin har flera mål, bland annat att stärka samverkan mellan filmaktörer, civilsamhälle och näringsliv, utveckla internationella samarbeten i Östersjöregionen, stärka Gotland som inspelningsplats och bidra till utveckling av Gotlands folkhögskola. Filmen ska även vara en självklar del av den identitet som formar människorna som lever, bor och verkar på Gotland. Filmstrategin ska ses som ett komplement till kulturplanen.

4.8.2 Utvecklingsområden/utmaningar

A. Visning och spridning av film

▲ Vi vill

främja spridningen av gotländsk film och stärka nätverket för visningsfrågor. Vi vill också att öns biografier och visningsarrangörer ska ges möjlighet till teknisk upprustning och ha god tillgång till utbildade maskinister.

Gotland har en unik struktur av året runt- och sommarbiografier som erbjuder ett brett utbud av filmupplevelser över hela ön. Dock har den film som produceras på Gotland svårt att nå sin publik. Många biografier har en multifunktionell användning och alla är viktiga för en levande landsbygd.

Samtidigt står visningsarrangörerna på Gotland inför ett generationsskifte och behöver nya krafter som tar över. Ungdomar går på bio oftare än de exempelvis besöker teatrar eller konserthus, men engagerar sig inte i de befintliga biografstrukturerna. Den fysiska tillgängligheten är, på vissa biografier, begränsad och flera av biograferna står inför utbyte av den första generationens digitala projektorer. Det råder även brist på utbildade maskinister, framförallt till livesändningar på biograferna.

³³ Aktörerna är Aktörerna är Film på Gotland, Gotlands Folkhögskolas filmutbildningar, Kulturskolan, Gotlands filmfond, Bergmancenter samt gymnasieskolornas mediaprogram.

B. Filmens betydelse för tillväxt och attraktionskraft

▲ Vi vill

att filmverksamheten ska bidra till hållbar tillväxt, stärka bilden av Gotland och vara en självklar del av den identitet som formar människorna på Gotland.

Filmen stärker bilden av Gotland som kreativ plats. Den lockar unga till praktik- och utbildningstillfällen och skapar skattekraft genom arbetstillfällen genom professionell filmproduktion. Men den är också en konststart som skapar värde i mötet med sin publik, ett

värde som kan generera intresse över hela världen. På Bergmancenter kan besökaren ta del av Ingmar Bergmans liv, filmarv³⁴ och konstnärliga gärningar ur ett bredare perspektiv.

Filmavertet såväl som ny film som spelas in på Gotland har stor potential att stärka regionens attraktionskraft. Insatser krävs dock för ett ökat synliggörande och tillgängliggörande av de platser och mötesplatser där filmen och filmavertet går att uppleva.

C. Pedagogiskt arbete

▲ Vi vill

öka barn och ungas delaktighet i utformandet av filmkulturell verksamhet.

stärka filmens roll som verktyg för lärande i skolan.

stärka MIK-kompetensen bland pedagoger.

Rörlig bild är ett språk som introduceras allt tidigare i barn och ungas liv. Samtidigt håller den forskning som granskar effekterna av mediekonsumtionen inte samma

takt som den tekniska utvecklingen. Barns och ungas ökade konsumtion av film och rörlig bild innebär ett ökat behov att få verktyg för att kunna reflektera, förstå och kritiskt granska flödet av bilder. Att få fler barn och unga att gå från passiva film- och mediakonsumenter till medvetna betraktare och kreatörer av rörlig bild är ett viktigt arbete. Det ställer krav på ökad kompetens och samverkan kring MIK-frågor. För att erbjuda barn och unga kvalitetsfilm över hela ön behöver skolbioverksamheten vidareutvecklas.

D. Talangutveckling och professionell produktion

▲ Vi vill

göra fortsatta investeringar i långfilmer och dramaserier på Gotland.

erbjuda talanger och professionella goda möjligheter till nätverkande och möjligheter att ta del av långsiktiga utvecklingsinsatser.

att filmproduktion på Gotland ska vara socialt och miljömässigt hållbar.

För fortsatt satsning på professionell filmproduktion är finansiering av Gotlands filmfond en grundförutsättning. Detta är även en av de strategiska prioriteringarna

i filmstrategin. Parallellt behöver denna prioritering följas av insatser som bidrar till att skapa kontinuitet för talanger och filmverksamma på ön. Filmproduktion skapar arbetstillfällen men inte per automatik på ett sätt som leder till att kreatörer och filmarbetare kan bo, leva och verka på Gotland. Ö-läget ger ett behov av nätverkande, kompetensutveckling och möjligheter att ingå i regionövergripande samverkan. En framgångsfaktor har varit att satsa på filmutbildningar på folkhögskolenivå för att säkerställa lokal kompetens. Filmbranschen behöver dessutom, precis som många andra branscher, göra en omställning för att bidra till ökad social och miljömässig hållbarhet.

Motsatt sida: Inspelning av dramaserie på Gotlands Folkhögskolas filmutbildningar. (foto: Film på Gotland)

³⁴ The European Film Academy utnämnde 2015 Bergmancenter på Fårö till "Treasures of European Film Culture" - en plats med en speciell kulturell betydelse för europeisk film som måste skyddas och bevaras för kommande generationer.

4.9 Spelkultur

4.9.1 Nuläge och områdesbeskrivning

Spelkulturen utgör för många en stor del av vardagen, i synnerhet för barn och unga³⁶ och spel tar allt större plats i den digitala världen. Spelområdet innefattar en mångfald av kreativa uttryck och aktörer inom såväl bräd-, figur och rollspel som digitala spel. Trettiosex gotländska föreningar finns registrerade hos SVEROK³⁷ och ett tiotal andra aktörer arrangerar bland annat aktiviteter som spelkonvent, LAN, lajv, cosplay och kurser i programmering för barn. I Visby finns ett antal professionella spelutvecklare som driver spelstudios i bolagsform och som utvecklar spel riktade mot internationella marknader. Inom Medeltidsveckan, ett av Gotlands största evenemang, har rollspel en central funktion.

Uppsala universitet Campus Gotlands internationella avdelning bedriver flera forskningsprojekt för speldesign och har fyra olika utbildningsprogram inom speldesign som rymmer 300 studenter per år. Utbildningen arrangerar årligen Gotland Game Conference och samverkar med företagsinkubatorn Science Park Gotland.

Befintliga insatser för spelkultur och spelskapande inom Region Gotland görs idag främst genom folkbiblioteken, ungdomsgårdarna och Fenix ungukulturhus i Visby, ett nav för nörd- och spelkultur även för vuxna med ett Makerspace där spel också kan skapas och testas. Genom att samordna och synliggöra området kan bättre möjligheter skapas för aktörer, för nätverk och initiativ att utvecklas och för nya satsningar på området.

4.9.2 Utvecklingsområden

A. Synlighet och ökad förståelse för spel som konst- och kulturområde

▲ Vi vill

medverka till en ökad kunskap om och synlighet av spel som konst- och kulturområde och som en motor för innovation och utveckling inom andra områden.

Det finns ett behov av synlighet för spelområdet och att bilden av spel som ett konst- och kulturområde stärks och breddas. Spelområdet

innehåller skapande inom allt ifrån hantverk, bild, film och teater till litteratur- och musikskapande. Insatser för att synliggöra och skapa ökad förståelse för spel som konst- och kulturområde skulle underlätta för spelaktörer att kunna ta plats i kulturlivet och för att kunna inkludera spelområdet i kommunala bidragsstrukturer.

B. Mötesplatser

▲ Vi vill

verka för tillkomsten av fler mötesplatser och tillgängliga lokaler för kreativa spelaktiviteter och möjligheter till nätverkande.

Aktörer inom spelområdet efterlyser mötesplatser för spelaktiviteter samt synlighet för events för spelkultur och spelutveckling i det lokala kulturlivet, exempelvis en infokanal kring vad som händer på ön inom området. Behov finns även av nätverk och utbyten mellan aktörer.

³⁶ Enligt en SIFO-undersökning genomförd 2015

³⁷ SVEROK – Svenska spelhobbyförbundet

C. Spelkunnighet för barn och unga

▲ Vi vill

skapa likvärdiga möjligheter för barn och unga att delta i spelkulturen och själva få prova på eget spelskapande.

Spel expanderar i allt fler fönster och teknikutvecklingen går fort framåt. Spelkunnighet som en del av MIK-begreppet³⁸ behöver aktiva insatser för att bidra till förståelse för spel som

identitetsbärare, till ökat kritiskt tänkande i den digitala världen och till möjligheter att kunna ta del av kvalitativa spel och spelskaparprocesser. Insatser kring spelkunnighet skapar bättre och mer likvärdiga möjligheter för barn och unga att kunna ta plats i spelkulturen, liksom ökad kunskap hos vuxna att kunna bistå barn och unga att navigera i spelvärlden.

D. Ökad samverkan mellan Uppsala universitets institution för speldesign och Regionen Gotlands verksamheter

▲ Vi vill

inleda samverkan mellan universitetet och Region Gotland inom flera områden och gärna på forskningsnivå.

Uppsala universitet Campus Gotlands spelutbildning, forskningsprojekt och studenter är resurser för det gotländska samhället som skulle kunna tas bättre tillvara. Ökad samverkan mellan Region Gotland och universitets spelutbildning skulle gynna hela områdets utveckling på Got-

land liksom kultur- och näringslivet i stort. Ett fåtal elever stannar kvar på ön efter avslutad utbildning, trots att intresset för att etablera sig finns. Science Park Gotland är en resurs i arbetet för att motverka detta men ytterligare insatser krävs. Här skulle styrkor och svagheter behöva kartläggas och samarbeten formaliseras.

³⁸ MIK – Medie- och informationskunnighet.

5. Framtagande och genomförande av kulturplanen

5.1 Förordningar, lagar och regionala måldokument

5.1.1 Kulturrådet och kultursamverkansmodellen

Statens kulturråds uppgifter definieras av svensk författningssamling förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Syftet med fördelningen av statsbidraget i kultursamverkansmodellen är att bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås och att ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer. I förordningen (2012:515) anges att myndigheten särskilt ska verka för konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom verksamheter som rör regional kulturverksamhet.

Kulturrådet tilldelar Region Gotland ett årligt verksamhetsbidrag och detta bidrag tillsammans med medel från den regionala budgeten utges sedan i sin tur till de verksamheter som ingår i modellens finansiering (se avsnitt 1.2.1 ovan). Den offentliga lokala finansieringen av övriga i kulturplanen redovisade verksamheter utgår från den primärkommunala budgeten.

5.1.2 Kulturplanens koppling till nationella mål, lagar och förordningar

Kulturplanen har också kopplingar till och ska förhålla sig till andra nationella lagar och förordningar som:

- Agenda 2030, där kultur har en stor betydelse inom social hållbarhet.
- Läroplan för grundskolan, som i sitt första kapitel anger att ”drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet”.
- FN:s barnkonvention, som blev svensk lag från 2020. Här anges bl.a. att det vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa och att alla barn har rätt att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter.
- Bibliotekslagen och de nationella läsfrämjandemålen.
- De nationella kulturmiljömålen, kulturmiljölagen och museilagen
- Miljöbalken och Plan- och bygglagen

5.1.3 Kulturplanens koppling till andra regionala planer och program

Kulturplanen ska också förhålla sig till flera av regionens andra planer och strategier. Här kan särskilt nämnas den regionala utvecklingsstrategin, RUS (se även 2.3.1). Andra planer med kopplingar till kulturplanen är:

- Region Gotlands interna styrkort, där vikten av ett rikt kulturliv betonas.
- Program för god och jämlik jämställd hälsa antaget våren 2020.
- Den regionala besöksnäringstrategin och Gotlands varumärkesplattform, där kultur är en väsentlig del av Gotlands varumärke och attraktionskraft.
- Region Gotlands serviceutbudsstrategi, vars mål att säkerställa att hela Gotland ska vara attraktivt för boende, besökare och näringsliv.
- Regionens jämställdhetsplan som handlar om likabehandlingspolicy och omfattar både jämställdhet och mångfald.
- Regional världsarvsstrategi och Kulturmiljöprogram för Gotland
- Regionens biblioteksplan
- Regionens översiktsplaner

4.10 Konst- och kulturfrämjande verksamhet

Hela kulturplanen kan anses handla om konst- och kulturfrämjande verksamhet. Den verksamhet som avses under denna av Kulturrådet fastställda obligatoriska rubrik begränsas dock till den främjande verksamhet som utförs av öns kulturkonsulenter.

4.10.1 Nuläge

Kulturkonsulenter har funnits på Gotland sedan slutet av 1960-talet då en hemslöjdskonsulent inom hårdslöjd tillsattes. I och med kulturplanen 2014-2016 formaliserades arbetssätt och en tydligare målsättning för konsulenter infördes. Konsulentverksamhet finns i nuläget inom områdena film, slöjd och form, konst, kulturarv, dans och scenkonst.

4.10.2 Utvecklingsområden

Förändrad konsulentorganisation

▲ Vi vill

utveckla konsulentverksamheten för att uppnå högre effektivitet, ett bredare utbud, större gränsöverskridande samverkan och långsiktig hållbarhet i mötet mellan konsten och publiken.

Kulturkonsulenter har under den tid de funnits varit indelade efter konstområden plus kulturarv. Några har funnits i många år, några tjänster är relativt nyinrättade. Redan under föregående kulturplan konstaterades ett behov av en översyn för att undersöka möjligheterna till andra arbetssätt, andra områdesindelningar och för att bedöma huruvida verksamhetens kostnader stod i proportion till den bedömda nyttan. Under 2019 genomfördes därför en utredning av konsulentverksamheten. Utredningens syfte var att analysera effekterna av nuvarande organisation, se över huvudmannaskapet och undersöka hur man kan skapa gemensamma strukturer och samordning.

Utredningen avlämnade sina förslag i december 2019. Efter en grundlig genomlysning och

konsekvensanalys av de förslag denna utredning presenterade ser dock Region Gotland ett behov av en mera djupgående analys av behoven, av konsulenternas uppgifter och av fördelningen på ansvarsområden, och behöver på ett processinriktat sätt arbeta vidare med frågan. Målsättningen är att lägga fram ett förslag för genomförande under 2021 med verkställighet från 2022.

Under föregående planperiod har en ny form av områdesövergripande samverkan mellan konsulenter och skolans organisation etablerats där samarbete och att synliggöra utbudet av barnkultur är huvudmålsättningarna. Ett erfarenhetsutbyte sker vid regelbundna arbetsmöten. Detta områdesövergripande samarbete kan ytterligare utvecklas.

5.2 Samverkan

Framgångsrika regioner och kulturverksamheter kännetecknas oftast av respekterande och varaktiga samarbeten. Att samverka är viktigt för att bygga relationer som kan ge näring åt och bistå varandras verksamheter. De dialogmöten som är en viktig del av en kulturplans framtagande har i flera fall lett till att nya samverkansformer växt fram.

Sådan samverkan och dialog med institutioner, föreningar och fria professionella kulturskapare sker fortlöpande under kulturplanens genomförandeperiod, dels genom återkommande möten, i nätverk och grupper, dels i samband med föreställningar och i samband med bidragsansökningar.

Gotlands tillväxt och utveckling inom kulturrens område beror inte på ett fåtal aktörer utan ställer krav på samarbete och samverkan mellan inblandade aktörer; det offentliga, privata företag, ideella organisationer och medborgare. Inom kultursektorn är behovet av samverkan i avseende på idéutbyte och verksamhetsutveckling stort, inte minst internt och sektorsövergripande inom Region Gotland och med näringslivet och civilsamhället. Den regionala kulturplanen tar i sina ansatser för kulturens utveckling ansvar för att kulturutvecklingsarbetet i regionen blir hållbart utifrån de tre fokusområdenas aspekter: social hållbarhet, villkor för kulturskapande samt kulturdriven tillväxt.

5.3 Genomförande och uppföljning

Genomförandet och uppföljningen av kulturplanen ska vara styrande eller vägledande för många olika aktörer som på ett eller annat sätt arbetar med att förvalta och utveckla kulturen på Gotland. Ett särskilt stort ansvar när det gäller att omsätta kulturplanens mål och ambitioner i konkret handling vilar dock på Region Gotland och dess berörda förvaltningar och beslutsorgan och på de regionala kulturinstitutionerna. Kulturplanen är en plattform för politisk dialog om kulturfrågor likaväl som en plan för Gotlands utveckling inom kulturområdet.

Till kulturplanens fokusområden och till de olika verksamhetsområdena har ett antal mål formulerats. Till dessa hör också ett antal aktiviteter som ska genomföras under planperioden. Målen återfinns i kulturplanen, medan aktiviteterna återfinns i en handlingsplan, som utgör en bilaga till kulturplanen. I denna handlingsplan redovisas ett stort antal aktiviteter och där anges vem som ansvarar för genomförandet.

Handlingsplanen ska följas upp årligen i regelbundna möten och dialoger mellan Region Gotland och berörda parter. Huvudansvarig för handlingsplanens genomförande och uppföljning är Region Gotland och dess kultur- och fritidsavdelning samt de regionala kulturinstitutionerna.

En kvantitativ och ekonomisk redovisning för verksamheter inom kultursamverkansmodellen görs årligen till Statens Kulturråd.

5.4 Framtagandet av kulturplanen

Arbetet med framtagande av Region Gotlands fjärde kulturplan inleddes våren 2019 med intern planering och politiskt förankringsarbete. En politisk referensgrupp utsågs, bestående av ledamöterna i kultur- och fritidsberedningen, samt en politisk styrgrupp bestående av ledamöterna i regionstyrelsens arbetsutskott plus företrädare från de tre partier som saknar representation i regionstyrelsen.

Kulturområdet är föränderligt och utvecklingen är dynamisk, inte minst inom det digitala området. Omvärldsbevakning har varit en väsentlig del i kulturplanarbetet.

Under hösten 2019 genomfördes ett stort antal dialogmöten inom samtliga kulturområden och kring ett flertal horisontella perspektiv. Medverkande i dessa dialoger var representanter för de regionala institutionerna och från de ideella organisationerna, fria professionella kulturskapare, arrangörer och regionala kollegor. Dialogmöten leddes av respektive kulturkonsulent i samverkan med kulturstrategen.

Resultatet från dessa dialogmöten kunde kokas ner till nedanstående nyckelord, som i många avseenden har legat till grund för arbetet med att skriva fram kulturplanen:

- Behovet av verksamhetsanpassade lokaler
- Behovet av ökad samverkan
- Behov av utökad verksamhet för ungdomar och unga vuxna
- Behov att tänka nytt och att våga omfördela resurser
- Kulturkonsulenternas roll och uppgift

Kulturplanens texter utarbetades under vintern, i nära samråd med områdesansvariga konsulenter och institutionschefer och internt och tvärsektorielt inom Region Gotland. Ett remissförfarande genomfördes under maj-juni 2020 och remissvar och -synpunkter arbetades in i planen under sommaren. Avstämningar med referens- och styrgrupp har skett fortlöpande innan kulturplanen slutligen fastställdes av regionfullmäktige den 16 november.

Motsatt sida: En väsentlig del i utarbetandet av kulturplanen har varit de dryga trettioåttio välbesökta dialogmöten som genomförts. (foto: Region Gotland)

6. Ekonomi och budget

6.1 Region Gotlands kulturutgifter

Gotlands regionala kulturutgifter per invånare är de näst högsta i landet och det statliga stödet genom Kultursamverkansmodellen det allra högsta per capita. Så även om de primärkommunala kulturutgifterna ligger under riksgenomsnittet så måste de ekonomiska förutsättningarna för medborgaren och besökaren att ta del av konst och kultur på Gotland året om anses som synnerligen goda.

En stor del av kulturen på Gotland är en riksangelägenhet. Det statliga stödet till den gotländska kulturen är omfattande. Förutom verksamhetsbidraget i kultursamverkansmodellen erhåller Gotland årligen en antikvarisk ersättning till de 92 medeltida kyrkobyggnaderna, statliga verksamhetsbidrag till tre internationella konstnårsresidens och en högskoleförberedande musikutbildning, till Kulturskolan, till Skapande skola och till studieförbund och folkhögskoleverksamhet.

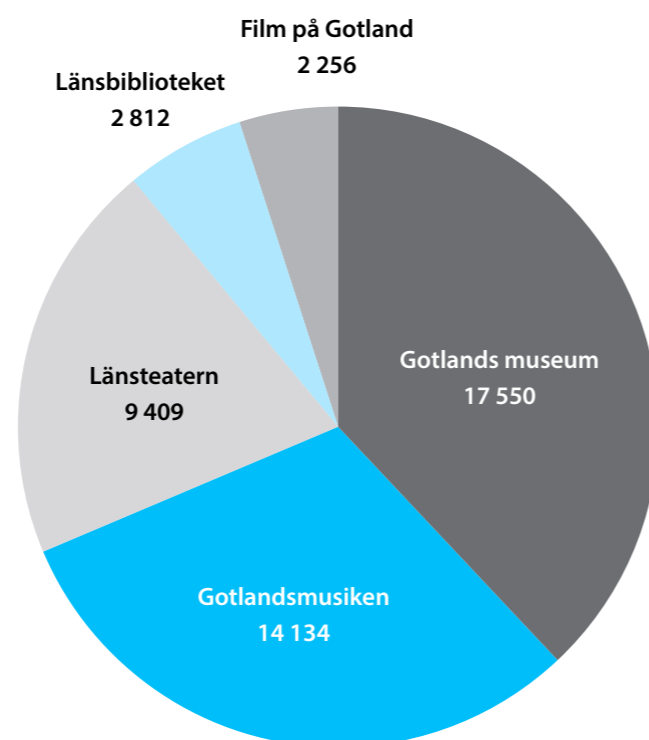
Den offentliga finansieringen tillsammans med publik- och försäljningsintäkter är ändå sällan tillräcklig. Den så viktiga offentliga grundfinansieringen urholkas alltmer som en följd av uteblivna uppräknings av både statliga och regionala verksamhetsbidrag och av de svenska kommunernas och regionernas ansträngda ekonomi. De offentligt understödda institutionerna är underfinansierade och för de fria icke-kommersiella kulturaktörerna utan regelbunden offentlig grundfinansiering blir medelsbristen särskilt påtaglig.

Region Gotlands kulturutgifter består dels av regionala medel i kultursamverkansmodellen, dels av den primärkommunala budgeten. Den senare destinerar huvudsakligen till kulturstöd i olika former, till biblioteks- och kulturskole-verksamhet och för stöd till folkbildning. Hur kultursamverkansmodellens regionala medel och de primärkommunala medlen fördelas framgår av diagrammen nedan.

Totalt destinerar ur Region Gotlands egen budget 2020 79,6 miljoner kronor till kulturella verksamheter, vilket utgör 1,52 procent av Region Gotlands totala driftsbudget. Av dessa destinerar 21,9 miljoner kronor till kultursamverkansmodellen (se fig 2).

Fig 1. Fördelningen av resurser inom kultursamverkansmodellen, statlig och regional finansiering 2020 (tkr).

Den statliga delen är 53 procent (24,3 mnkr) och den regionala delen är 47 procent (21,9 mnkr). Totalt fördelades 46,2 mkr.

Verksamhet	Budget 2020
Regionala kulturutgifter:	
Kultursamverkansmodellen	21 887 000
Primärkommunala kulturutgifter:	
Studieförbundsstöd	2 770 000
Övrig allmänkultur (kulturstöd, barnkultur, offentlig konst m.m.)	9 376 000
Bibliotek	27 207 000
Kulturskola	18 349 000
Summa kulturutgifter	79 589 000
Summa budget Region Gotland:	5 240 074 000
Kulturbudgetens andel av Region Gotlands totala budget (%):	1,52

Fig 2. Fördelning av regionala och primärkommunala kulturutgifter i Region Gotlands budget.

6.2 Gotland i förhållande till riket

Statistik över samhällets kulturutgifter publiceras regelbundet av både Kulturrådet och Myndigheten för kulturanalys. Här kan utläsas statens, regionernas och kommunernas årliga kulturutgifter. På kommunal nivå inräknas utgifter för bibliotek, musik/kulturskola, stöd till studieförbund och övrig kultur. I den senaste presenterade statistiken (för 2018) kan vi utläsa att Gotlands kommun ligger på tredje plats i riket med 1.411 kr per invånare³⁹. Denna statistik är dock missvisande, eftersom det är Region Gotlands siffror som redovisas och i dessa är också regionala kulturutgifterna, som i alla andra svenska kommuner ligger i en landstings- eller regionbudget, inräknade. Med avdrag för dessa blir de primärkommunala kulturutgifter cirka 1.075 kr/invånare, vilket istället placerar Gotlands på den nedre delen av skalan i riket.

Ur Statens kulturråds statistik⁴⁰ kan vi dock utläsa att Gotland är den region i landet som, efter Region Västra Götaland, lägger mest regionala pengar per invånare i Kultursamverkansmodellen och att Gotland dessutom,

p.g.a. öläget, är gynnat av staten och erhåller det i särklass största statsbidraget i landet per capita. Finansieringen av den regionala kulturverksamheten genom Kultursamverkansmodellen är sålunda stark medan den primärkommunala finansieringen är relativt svag i en riksjämförelse.

Gotland erhåller dessutom statligt stöd för restaurering av kyrkobyggnader och, genom Länsstyrelsen, för åtgärder i värdefulla kulturmiljöer samt för verksamheten inom Skapande skola och i form av utvecklingsmedel till kulturskolan och biblioteksverksamheten. Dessa medel varierar över åren och redovisas inte här.

39 Myndigheten för kulturanalys, Statistik samhällets kulturutgifter, kommunernas nettokostnader för kultur 2018

40 Statens Kulturråd, Rapport: Uppföljning av kulturområdets årliga bidrag 2010-2018 i Kultursamverkansmodellen

7. Avslutning och tack

Region Gotland vill på detta sätt tacka alla – och det är verkligen riktigt många – som på olika sätt har medverkat till utarbetandet av denna kulturplan.

Vi tackar först och främst alla ideella krafter och alla frilansande kulturskapare som med engagemang, intresse och kunskap medverkat i ett stort antal dialogmöten. Vi tackar våra regionala kulturinstitutionsschefer och våra kulturkonsulenter för alla texter, idéer och tankar ni har levererat och alla möten ni har deltagit i. Tack också till alla kollegor som aktivt och intresserat medverkat kring era ansvarsområden.

Ett stort och varmt tack och uppskattning till alla er – ideella, professionella, kollegor och andra – som gav oss kloka råd och kritiska synpunkter i era remissvar.

Vi tackar våra gotländska fotografer för bra bilder som beskriver det vi på alla andra sidor försöker säga i ord. Och avslutningsvis tackar vi Gutamålsgillet för ”sammenfattningen”.

Applåder och tack. (foto: Karl Melander)

En provokativ scen ur teatergruppen Unga Romas ”Att bossa en bitch” som är Shakespeares ”Så tuktas en argbigga” överförd till dagens samhälle. Bitchen vill inte bli bossad, och bilden kan här få stå för jämställdhet och ”metoo”, men också för vikten av armlängds avstånd till den konstnärliga friheten och som en förbannelse från kulturlivet som drabbats så väldigt hårt av coronapandemin. (foto: Roland Hejdström).

©Region Gotland 2020

Framtagen av regionstyrelseförvaltningen

Antagen av regionfullmäktige 2020-11-16

Gäller 2021-2024

Ärendenr RS 2019/1026

Org nr 212000-0803

Besöksadress Visborgsallén 19

Postadress SE-621 81 Visby

Telefon +46 (0)498 26 90 00

E-post regiongotland@gotland.se

Webbplats www.gotland.se/kulturplan

